

**ÇOCUK EDEBİYATI
DERS NOTLARI
-Mustafa Ruhi Şirin-**

İçindekiler /

Çocuk Edebiyatı Ders Notları

- Ders Notları 1 / Çocuk Edebiyatı Öğretimi
- Ders Notları 2 / Çocuk, Çocukluk ve Çocuğun Gelişim Evreleri
- Ders Notları 3 / Çocuk Hakları Bağlamında Gelişme Hakkı
- Ders Notları 4 / Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı (Tanımlar- Farklı Görüşler)
- Ders Notları 5 / Nitelikli Çocuk Edebiyatı Örneklerinin Çocuğun Gelişimine Etkileri
- Ders Notları 6 / Çocuk Edebiyatının Amacı ve İşlevi Nitelikli Çocuk Kitabı İle Gerçekleşir
- Ders Notları 7 / İçerik (İç Yapı) Açısından Çocuk Kitapları
- Ders Notları 8 / Biçim Açısından Çocuk Kitapları
- Ders Notları 9 / Çocuğa Kitap Seçiminde Öncelikli İlkeler
- Ders Notları 10 / Çocuk ve İlk gençlik Edebiyatında Yaklaşımlar
- Ders Notları 11 / Okur Yaklaşımını Kuramı
- Ders Notları 12 / Çocuklar İçin Şiir

Ekler

- Ek 1** Malte Dahrendorf'un Çocuk Kitaplarını İnceleme Modeli
- Ek 2** İçerik Açısından Çocuk ve İlk gençlik Kitaplarını İnceleme Kılavuzu

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ATA TÜRK EĞİTİM FAKÜLTESİ
ÇOCUK EDEBİYATI DERSİ

TÜRKÇE EĞİTİMİ BÖLÜMÜ

Çocuk Edebiyatı (YÖK)(YENİ PROGRAM)

Çocuk Edebiyatı Dersi İçeriği

(2-0-2)

Dünyada ve Türkiye’de çocuk edebiyatının gelişimi. Çocukluk evresinde, nitelikli çocuk kitaplarıyla tanışmanın önemi ve okuma kültürü edinmiş düşünen, duyarlı bireylerin yetiştirilmesinde çocuk edebiyatı yapıtlarının işlevi. Çocuk edebiyatı yapıtlarında bulunması gereken özelliklerin(tasarım, içerik ve eğitsel) örneklerle incelenmesi. Niteliksiz çocuk kitaplarının örneklerle gösterilmesi ve bunların çocukların gelişim özellikleri üzerindeki olumsuz etkilerinin tartışılması. Öğretmen adaylarının, okuduğu-incelediği kitapların yaş gruplarına göre çocuklara uygunluğunun ve bunların çocukların hangi gelişimlerine katkı sağlayacağını belirlenmesine yönelik çalışmalar. Çocuklara seslenen çeşitli yazınsal türlerin(destan, masal, şiir, öykü, roman, v.b.) ve dilsel gereçlerin(sayısmaca, tekerleme, bilmece v.b.) çocukların gelişimlerine olan katkılarının belirlenmesi.

Bölümü/ABD	Türkçe Eğitimi
Dersin Adı	TRÖ- Çocuk Edebiyatı I.Öğretim
Öğretim Dönemi	2007/2008 Bahar Eğitim Öğretim Yılı
Öğrenci sayısı	52 + 53
Sınav Biçimi	Yazılı (x)

OKUTULAN TEMEL KİTAPLAR

Yazarı ve Yayınevi	Çocuk ve Edebiyat/Doç.Dr.Sedat Sever,Kök Yayıncılık,Ankara,2003
	İletişim Odaklı Türkçe Derslerinde Çocuk Kitapları/Doç.Dr.Selahattin Dilidüzgün,Morpa Kültür
	Yayımları,İstanbul,2004
	Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış /Mustafa Ruhi Şirin,Kök Yayıncılık,Ankara,2007
	İlköğretimde Çocuk Edebiyatı/S.Sever, S.Dilidüzgün, N.Neydim, C.Arslan, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2007

OKUTACAĞI YARDIMCI KİTAPLAR

Yazarı ve Yayınevi	<p>Çocuk Psikolojisi / Arthur T. Jersild , çev. Gülseren Günçe,Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları Ankara , 1979.</p> <p>Çocuk ve Ergen Gelişimi,Mary J. Gander,Harry W.Gardiner;Yayına Hazırlayan Bekir Onur,İmge Kitabevi , Ankara 1993.</p> <p>Çağdaş Çocuk Yazını/Doç.Dr.Selahattin Dilidüzgün , Morpa Kültür Yayınları,İstanbul 2006</p> <p>Çocuk Edebiyatı/Komisyon,Editör Yard.Doç.Dr. Zeliha Güneş,Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir,2002</p> <p>99 soruda Çocuk Edebiyatı / Komisyon –Yayına Hazırlayan Mustafa Ruhi Şirin,Çocuk Vakfı Yayınları,İstanbul, 2000</p> <p>Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı / A.Ferhan Oğuzkan,Kadıoğlu Matbaası , Ankara , 1979</p> <p>Çocuk Edebiyatı Kültürü – Okuma Alışkanlığı Sarmalı ve Medya /Mustafa Ruhi Şirin , Kök Yayıncılık , Ankara , 2007</p> <p>I.Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Bildiriler Kitabı(Sorunları ve Çözüm Yolları) /Yayına Hazırlayan Doç.Dr. Sedat Sever , A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları , Ankara 2000</p> <p>II.Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Yayına Hazırlayan Prof.Dr.Sedat Sever , Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları , Ankara , 2006</p> <p>Çocuk Hekimliğine ve Çocuk Edebiyatına Yansıyan Şiddet Sempozyumu Bildiriler Kitabı„Osmangazi Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2003.</p> <p>Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Kurultayı Bildiriler Kitabı,Yayına Hazırlayan:Yusuf Çotuksöken,Dr.Necdet Neydim,Maltepe üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006</p> <p>Çocuk ve Edebiyat (Çocukluğun Kısa Tarihi – Edebiyatta Çocuk Figürleri) / Necdet Neydim , Bu Yayınları , İstanbul 1998</p> <p>Uygulamalı Çocuk Edebiyatı / Dr. İbrahim Kıbrıs Tekaç – Eylül Yayınları , Ankara ,2000</p>
---------------------------	---

HAFTALIK DERS İÇERİKLERİ

Hafta	Ders konuları
1	EDEBİYAT , ÇOCUK VE ÇOCUK EDEBİYATI Çocuk edebiyatı öğretiminin amacı ve işlevi (genel çerçeve)..Çocuk ve çocukluk kavramları..Çocu ğun gelişim evreleri..Çocuk hakları bağlamında çocu ğun gelişim hakkı..
2	Edebiyat ve çocuk edebiyatı..Kuramsal açıdan edebiyat ve çocuk edebiyatı karşılaştırması..Edebiyat – çocuk edebiyatı tartışmaları ve farklı görüşler..Çocuk edebiyatı tanımları ve değ erlendirme..
3	Çocuk edebiyatı örneklerinin çocu ğun gelişimine etkileri (dil gelişimi , bilişsel gelişim , kişilik gelişimi , toplumsal gelişimi) ..
4	İÇERİK VE BİÇİM AÇISINDAN ÇOCUK EDEBİYATI İçerik açısından çocuk edebiyatı: Tema,konu,plan ,ileti,kahraman-tip,dil ve anlatım..Biçim açısından çocuk edebiyatı:Boyut,kâğıt,kapak-cilt,sayfa düzeni,harfler-punto,metne uygun resim..Çocuk edebiyatı örneklerinin içerik ve biçim özellikleri açısından incelenmesi..
5	Çocuk kitaplarının temel özellikleri.. Çocuk edebiyatında çocu ğa görelilik ilkesi ve çocu ğun gelişim evrelerine uygun örneklerin belirlenmesi ..Çocuk kitabı seçme kriterleri..Çocuk kitapla ne zaman neden ve nasıl tanıtılmalı ?.İyi çocuk edebiyatı , kötü çocuk edebiyatı ..Çocuk edebiyatı ölçütlerine uygun olan ve olmayan kitapların incelenmesi .. Kitap seçiminde öncelikli ilkeler (yaş ve okuma düzeyi , sınıf birikimi , sosyal , kültürel ve çevreye ilişkin göstergeler) ..Çocuk kitaplarının değ erlendirilmesi.. Öğretmen ve anne babalar için çocuk kitabı seçme kriterleri..Okuma kültürü edinmede çocuk kitaplarının işlevi.. Çocuk edebiyatı örneklerinin edebiyat , sanat ve estetik değ eri. Çocuk klasiklerini nasıl okumalı?.
6	Çocuk kitaplarında çocuk gerçekli ği konusu.. Sorun odaklı çocuk edebiyatı..Otoriter , güdümlü ve ideolojik yaklaşımların çocuk edebiyatına yansımaları ..Çocuk edebiyatı eleştirisinde temel ölçütler..Çocuk kitabı yazarlığı .. Neden yenilikçi çocuk edebiyatı ? Medyanın çocuk edebiyatına etkileri .. Çocuk edebiyatı kültürünün kozaları ve ülke ölçekli çocuk edebiyatı modeli..
7	ÇOCUK EDEBİYATINDAN YARARLANMA YONTEMLERİ Edebiyat türlerine yönelik bilgi : Destan , masal,geleneksel ve çağdaş masal,şiir, öykü , roman , fantastik edebiyat , günlük , anı , mektup , biyografi ,tiyatro vd.türlerle ilgili özet bilgi verilmesi ve seçkin örneklerin incelenmesi..
8	Kitap İnceleme Modelleri : 1) İçerik açısından çocuk kitabı incelenmesi. 2) Biçim açısından çocuk kitabı incelenmesi. 3) Okur Yaklaşımı Kuramı'nın tanıtılması ve uygulanması. 4) Malte Dahrendorf'un (okuma ilgisi , beklentiler, ilişki kurma)öğrenmeye dayalı modeline göre kitap inceleme yöntemi.
9	Ara Sınav
10	TURKÇE VE ÇOCUK EDEBİYATI ÖĞRETİMİ Türkçe , edebiyat ve çocuk edebiyatı öğretiminin amacı ne olmalı ve nasıl yapılmalı ? Türkçe öğretiminde çocuk edebiyatından yararlanma ..
11	Okuma öğretimi ve çocuk edebiyatı ..Okuma öğretimde nitelikli çocuk kitaplarının önemi..Niteliksiz çocuk kitaplarının Türkçe ve okuma öğretimine olumsuz etkileri..
12	6. 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin çocuk edebiyatı açısından

	değerlendirilmesi..Çocuk edebiyatı örneklerini belirlemek amacıyla yapılması gereken karşılaştırmalı çalışmalar..Okuma alışkanlığı davranışı ve kültürü edinmede çocuk edebiyatının işlevi..
13	Çocuk edebiyatı örneklerinin okuma , dinleme, anlama ve yazma becerisinin gelişimine katkısı .. Çocuk edebiyatı öğretiminde yöntemler, sınıf içi etkinlikler ve uygulamalar..Çocuğa okuma alışkanlığı kazandırmada etkinlik modelleri .. İlk öğretimde zorunlu “100 Temel Eser “ konusunun değerlendirilmesi..
14	Bir modernleşme projesi olarak çocuk edebiyatı.Değişen çocukluk ve çocuk edebiyatı (geleneksel, modern ve post modern çocukluk)..Dünyada ve Türkiye’de çocuk edebiyatının gelişimi..
15	Kitap inceleme sunumları ve çocuk edebiyatı dersinin genel çerçevede değerlendirilmesi..
	Dönem Sonu Sınavı

DERSİN YAKLAŞIMI

- I) Öğretimin kuram, yöntem ve uygulamaya dayalı yapılması.
- II) Öğrencinin öğrenme,inceleme ve uygulama süreçlerinde yer alması ve öğrencinin öğretici durumuna gelmesinin sağlanması(Bireysel ve küme çalışmaları).
- III) Dersin çocuk ve ilk gençlik edebiyatı kültürü ağırlıklı öğretilmesi.

ÖDEV KONUSUNDA YÖNTEM

- I) Çocuk ve ilk gençlik edebiyatının amacı ve işlevi konularında araştırma ve ders sunumları..
- II) Çocuk ve ilk gençlik edebiyatı örneklerinin incelenmesi, okunması ve sunumu..

ARA SINAV

- I)Çocuk ve ilk gençlik edebiyatı kültürü test uygulaması (%40)
- II) Kuramsal bilgiye dayalı görüş ve metin eleştirisi (%60)

DÖNEM SONUSINAVI

- I) Dönem boyunca öğretilen konuların çocuk edebiyatı kültürü içeriğine uygun test uygulaması (%25).
- II) Çocuk edebiyatı örneklerinin içerik değerlendirmesi (yazılı metin örneğinin eleştirisi ya da metnin çocuk edebiyatı ilkeleri açısından değerlendirilmesi (%75).

Açıklama : Bir :Çocuk edebiyatı dersinde,seçkin örneklerle ilgili değerlendirme çalışmalarının yanısıra,çocuk kitabı yazarı-çizeri,araştırmacı ve eleştirilenle öğrenci buluşmaları,söyleşiler ve oturumların gerçekleştirilmesi;

İki : Çocuk kitabı resim sergisi düzenlenmesi.

Üç: 6 Mayıs 2008 tarihinde üniversite kampüsünde tam gün **I. Çocuk ve İlkgençlik Edebiyatı Buluşması** adıyla, çocuk ve ilkgençlik edebiyatı etkinliği gerçekleştirilmiştir.

Dönem Sonu Uygulaması

YARIYIL İÇİ ÇALIŞMALAR	SAYISI	KATKI PAYI
Ara sınav	1	40
Ödev	Birinci ve ikinci ödev	10
Dönem Sonu Sınavı	1	50

Mustafa Ruhi Şirin
Öğretim Görevlisi

Prof. Dr. Mustafa S. Kaçalın
Türkçe Eğitimi Bölümü Başkanı

ÇOCUK EDEBİYATI ÖĞRETİMİ

Amacı ve İşlevi : Çocuk edebiyatı kültürünü kavramış öğretmen adaylarının yetiştirilmesi. Kuram,yöntem ve uygulama.
Öğrencinin öğrenme,inceleme ve uygulama süreçlerinde yer alması ve öğrencinin öğretici durumuna gelmesinin sağlanması

Çocuk edebiyatının işlevini yerine getirmesi ve amacının bütün boyutlarıyla anlaşılır olması ile olanaklıdır.

“Malte Dahrendorf’un yorumu:Dahrendorf,Çocuk edebiyatının öncelikli işlevlerini **“edebiyata,okumaya ve kitaplara yönelme,edebiyat ve sanat eğitimi olarak değerlendirir.”**

“Dahrendorf,çocuk edebiyatının eğitici işlevini;

*-okurların ilgilerini kapsar
-edebiyat deneyimi olmayanları yöreklendirir,
-çocukların ve gençlerin aydınlanmalarını,deneyimlerin artmasını,önyargılardan uzaklaşmalarını ve toplumsallaşmalarını koşutlayarak,onların kimliklerini kazanmalarına yardımcı olur”*
biçiminde özetler.

Çocuk edebiyatı okuma ve yazma öğreniminin temel taşıdır.

Dil gelişimini kolaylaştırıcı amacı vardır.

Çocuk edebiyatının okuma gelişimindeki gücü nedeniyle ilköğretim okuma programlarının içeriği değişmiştir.

Çocuk edebiyatı amacını ve işlevini nitelikli çocuk kitaplarıyla yerine getirir:

Nitelikli Çocuk kitaplarının yararları:

- 1.Çocuklara okurken eğlenme ve zevk alma fırsatı sağlar.*
- 2.Çocukların iç dünyalarını zenginleştirir.*
- 3.Çocukların okudukları ile kendi yaşamları arasında doğal ve güçlü bir bağ kurmasını pekiştirir.*
- 4.Hayat deneyimleri ile iç içe olabilecek kapıyı aralar,yeni ve farklı yaşam deneyimleri ile karşılaşma şansı verir.*
- 5.Çocuklarda okuma-yazma farkındalığını geliştirir.*
- 6.Kitabın önemini vurgular.*
- 7.Okuma-yazma etkinliklerine kaynak oluşturup okuduğunu anlayabilme ve düzgün dil kullanımını sağlar.*

C.Huck, S.Hepler, S.Hickman, J. Kiefer

Çocuk edebiyatı öğretiminin temel amacı çocuk edebiyatı kültürü özümsemiş öğretmenler aracılığı ile gerçekleşir.

-“Çocuk edebiyatı dersinin en önemli amacı,öğretmen adaylarına nitelikli ve niteliksiz çocuk kitaplarını belli ölçütler ışığında seçebilmeyi öğretmek ve bu bağlamda çocuk edebiyatı hakkındaki kuram ve türlere ilişkin bilgi kazandırmakla gerçekleşir”.

(Selahattin Dilidüzgün)

Çocuk edebiyatı dersinin öğretmenlik mesleği açısından önemi:

“Okuma alışkanlığı için bir araç,ama okumanın kendisi,yani insanların okuma alışkanlığının da kendi başına amaç olması düşünülemez,çünkü okuma,özellikle ve evrensel okuma davranışı ile çok açılı düşünebilen insan modeli arasında sıkı bir ilinti var.Bu nedenle, okuma alışkanlığı,sağlıklı ve tutarlı bir neden-sonuç ilişkisine göre düşünebilen insanı ortaya çıkartabilmek için bir amaç değil,bir araç.”

(Selahattin Dilidüzgün)

Çocuk edebiyatı derslerinin amacının kavranması çocuk edebiyatından yararlanma yöntemlerini öğrenilmesiyle olanaklıdır.Çocuk edebiyatının işlevini yerine getirmesi ise,”öğretim teknikleri,alıştırmaları ve etkinlikleri,hikaye kitapları,bilgi verici kitapları,kısa hikayeleri,oyunları ve şiirleri kapsar, Zarillo’ya göre.Yine Zarillo’ya göre öğrenme ve öğretmenin bu çerçevesi için çocuk edebiyatı ile öğretiminin tanımlanmasından önce çocuk edebiyatının tanımı yapılmalı yararları bilinmeli ve bunlar öğretmenler tarafından anlaşılmalı ve benimsenmelidir.

(Meral Kaya’dan naklen)

Çocuk edebiyatından yararlanma başarısı gösteren öğretmenlerin başarılarındaki en büyük etkenler:

- dersi iyi planlamaları
- öğrenciye iyi model olmaları
- nitelikli çocuk kitabı seçebilmeleri
- öğrenciyi öğreniminde etkin-aktif duruma getirebilmeleri.

(Meral Kaya,bildiriden alıntı)

“Öğrencinin farklı öğrenme-öğretme modellerinin bir arada verilmesinden daha çok yararlandıkları gözlemlenmiştir.”

(Meral Kaya)

Yöntem Notu:Sesli okuma,sesli yazma,paylaşımçı okuma,paylaşımçı yazma,sessiz (bağımsız)okuma,sessiz (bağımsız)yazma,güdümlü okuma ve yazma.

Okuma ve yazma yaklaşımı yöntemleri

- soru-cevap,
- ifadeci okuma,
- tatmin etme,
- tartışma
- drama
- tekrar yazma

tekrar anlatma gibi, öğretici teknikler bu yöntem ve yaklaşımlar uygulanabildikçe kalıcı öğrenme desteklenmektedir.

Kısa Özet:

Çocuk edebiyatının genel amacı:

“Çocuklara duyma ve düşünme sorumluluğu vererek onların duyarlılığını işletmek, beğeni düzeylerini yükseltmek, düşünce yetilerini geliştirmektir.”

(Sedat Sever)

Çocuk edebiyatının en temel işlevi:

“Çocukların okuma kültürü edinebilmeleri için bir yaşantı alanı oluşturması”

(Sedat Sever)

”Çocuk edebiyatının, okuma alışkanlığının kazanılmasından edebiyat duyarlılığının gelişmesine ve bireyin kendi kimliğinin oluşmasına değin geniş bir etki alanı vardır.”

(Selahattin Dilidüzgün)

Çocuk edebiyatı öğretiminin temel amacı:

-öğretmen adaylarına çocuk edebiyatının temel ölçütlerini ve çocuğun yaşamındaki yerini kavratmak olmalıdır.

(Sedat Sever)

-çocuk edebiyatı kültürüne yönelik bilgi ve beceriler kazandırmak bu temel amaç üzerinde yapılandırılmalıdır.

(Sedat Sever)

-kuram ve uygulamanın yan yana yapıldığı ve çocuk edebiyatı örneklerinin incelenmesine dayalı gerçekleştirilmelidir.

(Sedat Sever)

-çocuk edebiyatında temel amaç, çocuğa bilgiler öğretmek değil, sanatçının yaratıcı gücüyle kurduğu yaşam durumlarıyla duyarlılık kazandırmaktır.

(İlköğretimde Çocuk Edebiyatı, s.216)

Açıklama:

Malte Dahrendorf, çocuk edebiyatının öncelikli işlevlerini edebiyata, okumaya ve kitaplara yönelme, edebiyat ve sanat eğitimi olarak değerlendirir.

Malte Dahrendorf, çocuk ve gençlik edebiyatının amaçlarını şöyle açıklıyor:

-Okurların ilgilerini kapsar; aslında bu edebiyatı çocuk ve gençlik edebiyatı yapanda bu özelliştir;

-Yazınsal deneyimleri olmayanları bu konuda yöreklendirir, okurların yazınsal metinler üzerinde basit analizler yapabilmelerini sağlar;

-Gerekli biçimde okuma ilgisi oluşturur; örneğin gerilim, komik öğeler, eylemin yoğunluğu ve özdeşleşme olanakları çocukların okumalarını güdüler.

-çocukların ve gençlerin aydınlanmalarını, deneyimlerinin artmasını, önyargılardan arınmalarını ve toplumsallaşmalarını koşullayarak onların kimliklerini kazanmalarına yardımcı olur.

(Selahattin Dilidüzgün'ün **İletişim Odaklı Türkçe Derslerinde Çocuk Kitapları**)

Açıklama:

Edebiyat öğretiminin iki ödevi vardır:

*-öğrencinin dil bilgisini artırmak
-öğrencinin görgüsünü zenginleştirmek ve onu değişik yönleriyle insanlığın durumlarıyla ilişkiye sokarak kişiliğini geliştirmek.
Julian Marshall*

(Selahattin Dilidüzgün' den naklen)

Açıklama:

Edebiyat derslerinde kitapların kendilerinin okunması yerine onların üzerine bilgiler verilmesi,edebiyat dersinin amacının gerçekleşmesini engelliyor;bu da kitap okumayı dışlıyor.

ÇOCUK EDEBİYATI ÖĞRETİMİNDE ÖNCELİK ve YÖNTEM

I.Çocuk Edebiyatı kültürü (kuram ve yöntem)

Kavramlar:

- Çocuğa göre,çocuk bakışı,çocuk gerçekliği,
- Çocuk,çocukluk,edebiyat,çocuk edebiyatı (farklı görüşler).

II.Çocuk edebiyatının temel öğeleri:

A) İçerik açısından:

-Konu,tema,içerik,dil ve anlatım,karakter,ileti-mesaj,çevre

B) Biçim açısından:

-Dış yapı (boyutlar,kağıt,kapak-cilt,sayfa düzeni,resimler,harfler)

III.Çocuk edebiyatı örneklerinin incelenmesi:

(Uygulama)

-çocuk edebiyatı örneklerinin içerik,yapı ve eğitim ilkeleri çerçevesinde incelenmesi.(bireysel ve küme çalışmaları)

Açıklama:Çocuk edebiyatı öğretiminin merkezinde kuram ve uygulama bütünlüğü esas alınmalı.

Çocuk edebiyatı öğretiminde yapılmaması gerekenler nelerdir ?

- çocuk edebiyatı öğreticisi,çocuk edebiyatı tarihini anlatır gibi anlatmamalı.
- ders, çocuk ve çocuk edebiyatı kuramları ile sınırlanmamalı (Kuram ve uygulama birlikte gerçekleşmeli).
- öğrencinin örnekler üzerinde tartışma isteği geri çevrilmemeli.
- çocuk edebiyatı türlerinde yalnızca iyi-nitelikli örnekler incelenmeli.
- örnekler (nitelikli-niteliksiz) yontemsiz,okutulmamalı.

- belletici ve ezberci yaklaşımdan uzak durulmalı.
- örnekleri edebiyat,sanat ve estetik değerlerinden soyutlayarak tanıtmamalı.
- öğretimin amacını edebiyat okuru yetiştirme amacından uzak tutmamalı.

TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ve ÇOCUK EDEBİYATI

Türkçe öğretiminin amaçları

Dinleme öğretimi	(anlam
Konuşma öğretimi	ve
Okuma öğretimi	anlatım becerileri)
Yazma öğretimi	
İlkokuma yazma öğretimi	
Dilbilgisi öğretimi	

Okuma eğitiminin amaçları:

- 1)Doğru,sürekli ve anlayarak okuma becerisini kazandırabilme.
- 2)Sözcük hazinesini zenginleştirebilme,
- 3)Okumanın bilgi kazanımının yollarından biri olduğunu kavrayabilme,
- 4)Doğru ve güzel dille yazılmış metinleri okuyarak anlatı gücünü geliştirebilme.
- 5)Okumayı zevkli bir alışkanlık haline getirebilme.

(Özcan Demirel,Türkçe Öğretimi,s.62)

Açıklama:

“Asıl sorun,bu hedeflere hangi materyalle,nasıl,hangi yöntemlerle,hangi değerlendirme sistemiyle ve hangi öğretmenlerle varılacağıdır.”

(Cahit Kavcar,Edebiyat ve Eğitim s.127) “

-Türkçe eğitiminde çocuk edebiyatı öğretiminin amaçları :

- 1)Türkçe öğretiminde (derslerinde) yararlanabilecek nitelikli çocuk edebiyatı metinlerini seçebilecek,
- 2)Eğitim sürecinde kullanılan metinden hareketle çocuğa anlam ve anlatım becerilerini kazandırabilecek,
- 3)Dil bilgisi konularını çocuk edebiyatı metinleriyle kurgulayabilecek,
- 4)Çocuğa yaş,okuma düzeyi,sınıf birikimi,sosyal,kültürel ve çevreyle ilişkili göstergeler doğrultusunda seçkin örnekler önerebilecek,
- 5)Çocuğun yazılı anlatım yeteneği yanı sıra,edebiyat,sanat ve estetik değer duygusunu kazandırabilecek,
- 6)Önerilen metinden hareketle anadile ilişkisini kurabilecek öğretmenlerin yetiştirilmesi. (Kaynakça: İlköğretimde Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış)

Önemli

Açıklama:

Öğretmen adayı öğretmenlik mesleğine girmese de,çocuk edebiyat kültürünü özümsemiş birey olarak yetişmiş olur.

-Çocuk edebiyatı öğretimi ve öğretmen:
Çocuk edebiyatı öğretimin başarısı,öğretmen adayının çocuk edebiyatını kavraması ile gerçekleşebilir.

ÖĞRETMENİN;

- 1) Nitelikli çocuk edebiyatının ne olduğunu bilmesi gerekir.
- 2) Kitap seçimini yaparken öğrencinin ilgisini ve gelişim düzeylerini göz önüne alması gerekir.
- 3) Çocuk kitaplarını okuması, bilmesi ve yeni kitapları takip edebilmesi gerekir.
- 4) Öğretim yaklaşımlarını, yöntemlerini, öğretici etkinliklerini ve malzeme seçimini bilmesi gerekir.
- 5) Kuramsal bakış açılarını anlayabilmesi çok önemlidir.
- 6) Yaklaşım, yöntem ve etkinlik seçim nedenlerini bilmesi ve bunu amaçlı yapabilmesi ve gereklidir. (Niçin bu kitabı seçtim, neden kullanacağım ve bu kitabı nasıl işleyeceğim ? sorularını yanıtlayabilmelidir.)
- 7) Öğrencileri için net beklentileri ve amaçları olmalıdır.
- 8) Nitelikli ve iyi hazırlanmış öğretim programı olmalıdır.

(Dr. **Meral Kaya**'nın 2006 bildirisinden)

“Kısaca öğretmen sınıfta farklı ihtiyaçlara sahip öğrencilerin bu ihtiyaçlarını karşılamak için farklı yaklaşımlardan en iyi araç ve etkinlikleri seçerek kaliteli okuma yazma eğitimini çocuk kitapları ile sağlayabilmelidir.”

(Dr. **Meral Kaya**)

ÇOCUK EDEBİYATI ÖĞRETİMİNDE ÜÇ ÖNCELİK

- 1) Okuma öğretimi (okuma alışkanlığı kazandırmak)
- 2) Türkçe (anadili) öğretiminin zenginleştirilmesi
- 3) Edebiyat öğretimi (edebiyat okuru yetiştirmek)

Bizdeki Durum:

Çocuk Edebiyatı Öğretimi Nasıl Olmalıdır ? Prof. Dr. Sedat Sever'in bildirisi

Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış / Mustafa Ruhi Şirin

- Okuma öğretimi ve çocuk edebiyatı: s.61
- Çocuk edebiyatı öğretimi ve program s.63
- Çocuk edebiyatı öğretimi niçin başarısız s.61
- Türkçe öğretimi ve çocuk edebiyatı s.64
- Edebiyat öğretiminde, çocuk ve gençlik edebiyatından yararlanma.s.66-67

BİZDE ÇOCUK EDEBİYATI ÖĞRETİMİNİ NİÇİN BAŞARILAMADI ?

- 1) *Çocuk edebiyatı öğretiminde kullanılan ders kitapları çocuk edebiyatı kültürü düzeyi bakımından yetersizdir.*

2)Çocuk edebiyatı programları okuma alışkanlığı kazandırma işlevine yönelik hazırladığı halde,bu ders,okulöncesi ve çocuk edebiyatı türlerini tanıtıcı bir ders biçiminde öğretilmektedir.

3)Türkiye’de çocuk edebiyatı öğretiminde ders verenlerin tamamına yakını bu alanda eğitim almamış öğretmenlerden oluşmaktadır.

4)Çocuk edebiyatı dersinde yararlanılan kitaplar,-ikisi dışında-çocuk edebiyatı öğretimine sınırlı düzeyde katkı veren,daha çok türlerin tanıtımıyla ilgili kaynaklardır.

5)Türkiye’de Türkçe ve edebiyat öğretimi çocuk edebiyatı –ve gençlik edebiyatı-kültürü ve çocuk edebiyatı öğretimi arasında ilişki kuramamıştır.Program düzeyinde (**Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış, s.62**).

ÇOCUK EDEBİYATI ÖĞRETİMİNİN GENEL AMAÇLARI VE SONUÇ :

I)Çocuk edebiyatının temel ölçütlerini,kuram ve uygulamalarını kavramış,

II)Çocuk edebiyatı kültürünü özümsemiş;çocuğun yaşına,ilgilerine,gelişim düzeyine katkı sağlayıcı nitelikli kitap seçebilen,

III)Çocuğa okumayı sevdiren,kitaplara edebiyata sanata ve kendini gerçekleştirmeye katkı verebilen,

IV)Çocuğu tanıyan ve anlayan,edebiyatın çocuğun dünyasındaki anlamını içselleştirmiş,

V)Türkçe (anadili) öğretiminde çocuk edebiyatından yararlanmayı bilen,

VI)Edebiyat öğretiminde (edebiyat okuru yetiştirilmesinde) bir geçiş dönemi edebiyatı olan çocuk ve gençlik edebiyatının seçkin örnekleriyle iletişim kurmasına öncülük eden öğretmen adaylarının yetiştirilmesi.

Kaynakça:

Çocuk ve edebiyat / Prof. Dr. Sedat Sever

İletişim Odaklı Türkçe Derslerinde Çocuk Kitapları / Selahattin Dilidüzgün

Çocuk Edebiyatı Öğretimi Nasıl Olmalıdır ? / Prof. Dr. Sedat Sever

Okuma Yazma Öğretiminde Çocuk Edebiyatının Öğretim Amaçlı Kullanımındaki Yöntem ve Teknikler 7 (bildiri) Yrd. Doç. Dr. Meral Kaya

Çağdaş Çocuk Yazını-Yazın Eğitimine atılan İlk Adım- Selahattin Dilidüzgün

İlköğretimde Çocuk Edebiyatı / Editör Yrd. Doç.Dr. Seliha Güneş

Çocuk Edebiyatı Kültürü / Mustafa Ruhi Şirin

Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış / Mustafa Ruhi Şirin

99 Soruda Çocuk Edebiyatı / Yayıma Hazırlayan Mustafa Ruhi Şirin

Bir insanı al onu çöz çöz çocuk olsun

Sezai Karakoç

ÇOCUK,ÇOCUKLUK VE ÇOCUĞUN GELİŞİM EVRELERİ

“Çocuklar için dünya ve dünyadaki her şey yenidir,ilginçtir.Büyükler içinse durum hiç de böyle değildir;büyüklerin çoğu için dünya sıradan bir şeydir.

Filozoflarsa diğer büyüklerden farklıdır.Bir filozof dünyaya alışmayı bir türlü beceremez.Dünya onun için hâlâ akıl olmaz bir şey,evet,hâlâ sırlarla dolu,gizemli bir şeydir.Filozoflarla küçük çocukların en önemli ortak yanları budur;bir filozof ömrü boyunca dıyarlı bir çocuk olarak kalır da diyebilirsin sen bana.”

(**Jostein Gaarder**, Sofi'nin Dünyası, s.26-27)

Açıklama:

(**Filozof- öğretmen**)

Çocuk tanımları

Kimdir çocuk ?

Çocuk insandır.

Çocuk: Tıpkı bir filozofa benzer.

Hayret etme yeteneği çok güçlüdür.

Hayata şaşarak bakar.

Tereddütsüzdür.

Hayat nedir ? İnsanın yaşama serüveni.

Hayat konusunda görüş birliği yoktur.

Çocuğun çocuk olduğu konusunda görüş birliği vardır.Ancak,hayatın anlamı konusunda olduğu gibi,çocuğun anlamında da görüş birliği yoktur.

İnsanın insanlaşması insanlıktır.Bir çocukta bütün çocukları görmek ve okumak;en evrensel çocuk ödevi de budur.

Çocuk:İnsan hayatının ergenlikten önce gelen dönemi.Genellikle üçe ayrılır:

1.İlk çocukluk veya küçük çocukluk (0 - 2 yaşına kadar);

2.İkinci çocukluk veya orta çocukluk (2 - 7 yaş arası);

3.üçüncü çocukluk veya son çocukluk 8 ile 11-12 yaş arası ;bundan sonra ergenlik öncesi çağ gelir.)

(**Paul Foulquie**: Pedagoji Sözlüğü).

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye göre 0-18 yaş arasındaki her insan çocuktur
(Yorum)

Tek bir çocuk yorumu yoktur.

Neil Postman'ın yorumu :

“Çocukluk üzerine yapılan psikolojik araştırmaların tümü, temel çocukluk paradigması üzerine sadece yorum niteliğindedir. Hiç kimse çocukların yetişkinlerden farklı olduğunu reddetmemiştir. Hiç kimse çocukların yetişkinliği başarabilmesi gerektiğini tartışmamıştır. Hiç kimse çocukların yetişmesiyle ilgili sorumluluğun yetişkinlere ait olduğuna itiraz etmemiştir. Gerçekte hiç kimse, çocukların bakımı konusunda yetişkinlerin en iyi ve en uygun olduklarına ilişkin bir anlayış olduğunu tartışmamıştır. Modern çocukluk paradigmasının, modern yetişkinlik paradigması olduğunu da söyleriz.”

(Çocukluğun Yokoluşu, s. 85)

Çocukluk kültürel bir oluşumla var olmuştur:

Neil Postman'ın yorumu :

“Çocukluk bir dil öğrenimine benzer. Çocukluğun biyolojik bir temeli vardır, fakat sosyal bir çevre çocukluğu başlatmadıkça ve bakıp büyütmedikçe yani ona gereksinim duymadıkça gerçekleşmeyecektir.

(Çocukluğun Yokoluşu, s.182)

Yetişkin çocuk: Bedenen geliştiği halde duygusal olarak gelişemeyen, utanca boğulmuş bir iç çocuğu olan, psikolojik gelişiminin belirli bir düzeyinde takılıp kalmış kişi.

(Doğan Cüceloğlu, Yetişkin Çocuk, s. 259)

Çocukluğu Anlamaya Yönelik Kuramlar (Açıklama)

Deneyime öncelik veren kuramlar (Açıklama)

Yineleme modeli kuramı (Açıklama)

Çocuk Hakları Kuramı (Açıklama)

Benjamin Spok'un “insanlığın tüm tarihini yinelemektedir çocuk “ yaklaşımı ile temellendirilen **yineleme modeli**, bireyin gelişim süreci boyunca insanlığın gelişim sürecini tekrarladığı esasına dayanıyor.

Gareth Matthews, çocukluk üzerine teori kurabilecek ilk kişilerin psikolog olduğu görüşünde:

“Ama diyor,” eğitimcilerin de belli başlı teorileri olması gerekir, tıpkı antropologlar, dil bilimciler, kültür tarihçileri ya da siyaset bilimciler gibi.”

Gareth B. Matthews'in listesinde felsefeciler yer almıyor; ona göre çocukluk kavramı felsefi anlamda sorunludur.

Aslında çocuk ve çocukluk modern kavramlardır ve tarih boyunca çocuk ve çocukluk hep sorunlu bir evrim geçirmiştir.

Çocuk gelişimci **Erikson**,çocukluğun kültürel bir oluşum sonucu ortaya çıktığını ve geliştiğini ileri sürmüştü.

Yorum (Açıklama)

Geleneksel Çocukluk (Açıklama)

Modern Çocukluk (Açıklama)

Postmodern Çocukluk (Açıklama)

Çocukluğun evreleri ve çocukluk tarihi (Açıklama)

İnsanlık tarihi boyunca çocukluk evrilen bir alandır.

Açıklama:

Üç Farklı Çocukluk
Değişen çocukluğu tanımak ve anlamak
Üç çocuk anlayışı iki farklı yaklaşım

(Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış, s. 11-13)

“Çocuğu tanımak yetmez,onu anlamak da gerekir.”

(**Bruno Bettelheim**)

Çocukları anlamamın iki yolu:

Bir Çocuğun büyüme ve davranışının nesnel boyutlarını gözlemek ya da ölçmektir.

İki Çocuğun kişisel yaşantısının öznel yaşantısı hakkında bilgi edinmektir.

*“Çocuğun ölçülerini aldığımız,yetenekleri ve açık davranışlarını yeteneklerini ve açık davranışlarını gözlediğimiz,konuşmasını kaydettiğimiz ve buna benzer durumları tespit ettiğimizde **nesnel bir yol** izleriz.Sadece görüp ve ölçebildiklerimizle yetinmeyip de;kişisel yaşantımızın yapısının ne olduğunu dünyaya nasıl baktığını,özel düşünce ve duygularının neler olduğunu araştırmaya devam edersek **öznel yolu** kullanırız. **Nesnel bir görüşle** üç yaşında bir çocuğun boyunun 90 cm olduğunu öğrenmekle ilgileniriz.**Öznel bir görüşle** sadece bu istatistikle ilgilenmeyip,bunun çocuk için ne anlam taşıdığı hususu ile ilgileniriz.”*

(**Arthur T. Jersild** ,Çocuk Psikolojisi, s. 5)

Gelişimin ilke ve kuramları:

Gelişimin ilk temel ilkesi

“Davranışın gelişimi ve bunun çocuğun zihni yaşantısına aktardığı bütün özellikler organizmasının biyokimyasal yapısına dayanır.Psikolojide beliren her olayın bedensel (somatik) bir dayanağı vardır.”
(**Arthur T. Jersild** ,Çocuk Psikolojisi, s. 10)

Gelişimin üç kavramı:

Büyüme: Çocuğun gelişiminde yer alan yapısal temelleri kurar.

Olgunlaşma: Eyleme geçmek için gereken yeni görev ve yetenekler büyümeyle sağlanır,olgunlaşma süreciyle yerleşirler.

Öğrenme: **Bir:** Kazanılmış bir cevabın yerleşmesinden ya da daha genel bir deyişle kazanılmış bir davranış biçiminden ibarettir.

İki : Deney sonucunda belli bir biçimde değişikliğe uğrayan davranış çeşidi..Birinci tanım,kazanılmış davranışı doğal yada doğuştan gelen davranışdan ayırmaktadır.

(**Arthur T. Jersild** ,Çocuk Psikolojisi, s. 10)

Büyüme,olgunlaşma,öğrenme: **gelişimi belirleyen üç kavram.**

Çocuğu anlamamanın ve ona yardım etmenin yolu:

“Çocuğa gerçekten yardım etmek istiyorsak çocuğun içsel doğasını anlamalıyız..Çocuğun içsel doğasını anlamaya başlamanın en iyi yolu,- aynı temel öğelerin hepsi bizde de var olduğu için –kendi-mize bakmaktır.Ancak,doğamızın yalnızca sınırlı bir yönü değil tamamını keşfetmeye çalıştığımızı unutmamalıyız.”

(**Lawrence Williams** ,Çocuğunuzu Keşfedin, s. 50)

Çocuk gelişimi çok disiplinli bir alandır ve psikolojinin üç büyük dalından türemiştir:Deneysel,psikanalitik ve klinik psikolojiler.Tıp,biyoloji,sosyoloji ve eğitimin de içinde olduğu diğer disiplinlerden gelen araştırmalara büyük ölçüde dayanmaktadır.

(**Mary J. Gander-Harry W. Gardiner**, Çocuk ve Ergen Gelişimi, s.37)

Yorum:

Gelişim yalnızca çocukluk dönemiyle ilgili değil hayat boyu bir süreçtir.

Piaget,çocukların dört dönem boyunca ilerlediklerini varsayar:

Duyu-hareket,işlem öncesi,somut işlem ve soyut işlem dönemleri.

“Duyu-hareket dönemine oranla işlem öncesi dönemin iki büyük avantajı kavram yeteneği ile dil yeteneği alanlarındadır;bu yetenekler duyu-hareket döneminin sonuna doğru gelişen ve simgelerin kullanılmasını içeren,daha genel ve oldukça önemli simgesel işlevlerden

kaynağını alır.Taklit simgesel işlevin öncüsü olabilir.” (devamı da önemli)

(**Mary J. Gander-Harry W. Gardiner**, Çocuk ve Ergen Gelişimi,s.269)

Kaynaklar:

Çocuk ve Ergen Gelişimi / Mary j. Gander Harry W. Gardiner.Yayıma Hazırlayan Prof. Dr. Bekir Onur.İmge Kitapevi, Ankara, 1981

Çocuk Psikolojisi / Arthur T. Jersild.Çev. Gülseren Günce.Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.Ankara, 1979.

Çocuk Eğitimi / ALfred Adler.Çev. Kamuran Şipal.Cem Yamevi.İstanbul, 1996

Çocuk Eğitimi / “Montessori metodu” /Maria Montessori.Çev.Güler Yücel.Özgür Yayınları.İstanbul, 1995.

Çocukluğun Yokoluşu / Neil Postman.Çev.Kemal İnal.İmge Kitapevi.Ankara, 1995.

Sofi'nin Dünyası-Felsefe Tarihi Üzerine Bir Roman-Jostein Gaarder.Çev. Gülay Kutul.Pan Yayıncılık, 1994.

İçimizdeki Çocuk / Doğan Cüceloğlu.Remzi Kitapevi.İstanbul, 33. Baskı.2003.

İçimizdeki Biz / Doğan Cüceloğlu.Sistem Yayıncılık.İstanbul, 1999.

Yetişkin Çocuklar / Doğan Cüceloğlu.Remzi Kitapevi.22.Basım.İstanbul,2001.

ÇOCUK HAKLARI BAĞLAMINDA GELİŞME HAKKI

Gerçek Hayat Bilgisi: Çocuk Hakları

Doğan her çocuk güzel bir dünyada yaşama hakkına sahiptir.

Medeniyetler ve toplumlar, çocuğa en iyi şeyleri hazırlama ve sunma ödevi ile yükümlüdür.

Çocuğa yönelmek insanlığın biricik ödevidir.

Çocuk felsefemizin esası: Bir çocukta bütün çocukları görmek ve bütün çocuklara karşı sorumluluk hissetmek.

Çocuk ödevi ise haklarını bilen çocuklar yetiştirmekle gerçekleşir.

Çocuk Hakları tanımı:

“Belirli bir eylem ve davranışlardan koruma, belirli şeyleri yapabilme, kendini ifade edebilme ve kendi hayatını ilgilendiren konularda söz sahibi olma ve belirli şeylerden ya da hizmetlerden yararlanma hakları olarak tanımlanabilir.”

(Unicef Tanımı)

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin Temel İlkeleri:

1. 18 yaşından küçük herkes çocuktur.
2. Çocuk; yaşla ve olgunlaşmayla gelişen ihtiyaçlara sahip bir bireydir.
3. Çocuk hakkında alınan her kararda çocuğun görüşü alınmalıdır.
4. Çocukla ilgili her tür işlemde çocuğun yüksek yararı göz önünde bulundurulmalıdır.
5. Çocuklar herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmaksızın eşit olarak ve doğuştan haklara sahiptir.

ÇOCUĞUN TEMEL HAKLARI

Niteliğe göre:

- I.** Çocukların Medeni Hakları
- II.** Çocukların Ekonomik Hakları
- III.** Çocukların Sosyal Hakları
- IV.** Çocukların Kültürel Hakları
- V.** Çocukların Siyasal Hakları

İçeriğe göre:

- I. Korumacı Haklar
- II. Sosyal ve Refah Hakları
- III. Yetişkin Hakları
- IV. Ana-Babaya Karşı Haklar

Unicef'in Sınıflandırması:

- I. Yaşama Hakkı (Madde 6)
- II. Gelişme Hakkı (Madde 6)
- III. Korunma Hakkı (Madde 6)
- IV. Katılım Hakkı (Çocuğun Görüşünün Alınması)
(madde 12-13)

Çocuk Hakları İçin Değişmez İki İlke:

- I. Çocuğun Yüksek Yararı (Madde 3)
- II. Çocuğa Karşı Her Tür Ayırmıcılığın Önlenmesi (Madde 2)

Çocuğun Yüksek Kararı İlkesinin Açılımı:

1. Çocuğun yararının en iyi biçimde korunması.
2. Çocuğun yararı başka kimselerin yararları ile çatıştığı durumda, çocuğun yararının önde tutulması.
3. Bu yararın tespitinde sadece bugünkü koşulların değil, gelecekteki durumun da değerlendirilmede göz önüne alınması.
4. Çocuğun yararını tespit edecek kimselerin (aile, kurum, mahkeme) mutlaka aileyi, çocuğu, meslek adamlarını dinledikten sonra karar vermeleri gerektiği.
5. Çocuğun yararının her ülkenin sosyo-ekonomik koşulları açısından değiştiği dikkate alınarak, her ülkenin kendi kriterleri oluşturması gerektiği.

(Uluslar arası Çocuk Hakları Semineri, Sion Toplantı tutanağı) (3-9 Kasım 1995)

Çocuğun Yüksek Yararı İlkesinin Yorumu

- Çocukla ilgili bütün girişimlerde, çocuğun yüksek yararı tam olarak gözetilecektir.
- Ana-babalar ya da sorumluluk taşıyan diğer kişiler bu sorumluluğu yerine getirmediklerinde, Devlet, çocuğa yeterli dikkati gösterecek ve desteği verecektir.
- Kanun ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşünce olmalıdır.
- Çocuğun yararında aranacak ölçütler ise çocuğun kişiliği, ihtiyaçları, yetenekleri, gelişim olanakları ve hayat şartlarıdır.

-Yüksek yarar teriminde,yüksek öncelikli sözcüğünün anlamı,çocuğun yararının en iyi şekilde korunması,çocuğun yararının aile,çevre,toplum yararları ile çeliştiğinde çocuğa öncelik verilmesi ve üstün tutulması,anlaşılmalıdır.

Çocuklarla ilgili her tür eylemde öncelikle çocuğun yararının göz önünde bulundurulması ilkesi;

-Anayasa
-kamuun sosyal yardım kurumları
-özel sosyal yardım kurumları
-idari makamlar
Yasama organları ile ilgilidir.

AYRIMCILIĞA KARŞI OLMA İLKESİ (Madde 2)

Devlet,her çocuğa,Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’de tanınan hakları kendilerinin ana babalarının,vasilerinin sahip oldukları ırk,renk,cinsiyet,dil,siyasal ya da başka düşünceler ,ulusal,etnik ve sosyal köken, mülkiyet,engellilik,doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt eder.

YAŞAMA HAKKI (Madde 6)

Yaşama hakkı çocuğun hayat hakkıdır.

Doğduktan sonra varlığını sürdürmesini gerektiren;

-Yeterli bir hayat düzeyi
-Barınak,yani ev ya da sıcak bir yuva ve aile,
-Beslenme ve sağlık bakımından ulaşabilme koşullarının yerine getirilmesi.

GELİŞME HAKKI (Madde 6)

Çocukların doğal kapasitelerinin en yüksek gelişme düzeyine ulaşabilmesi gelişim hakları içinde yer alır.

-Eğitim
-Düşünce ve vicdan özgürlüğü
-Dinini seçme özgürlüğü
-Kültürel etkinlikler
-Haber alma ve yayma
-Oyun ve dinlenme hakkı.

KORUNMA HAKKI

Korunma hakları,çocukların her türlü kötü muamele,ihmal ve sömürüye karşı korunmasını içerir:

-Göçmen ve sığınmacı çocuklara özel koruma ve onları kullanması
-Çocukların işkence ya da ceza yasası sistemlerindeki aykırı uygulamalardan korunması,
-Çocuk yaştakilerin savaşlarda asker olarak kullanılmasının önlenmesi,

- Yasal yaş altındaki çocukların işçi olarak kullanılmasının önlenmesi,
- 18 yaşına kadar çocuk sayılan gençlerin uyuşturucudan,cinsel yada ticari sömürüden korunması.

ÇOCUĞUN GÖRÜŞÜNÜN ALINMASI (Madde 12-13)

İçinde bulunduğu ortama,ülkesine ya da çevresine katılımında bulunabilecek bireyler olarak yetişmesi.

- Görüş bildirebilmesi,
- Kendilerini ilgilendiren konularda söz sahibi olabilmesi,
- İleride sorumlu vatandaşlığına hazırlanabilmesi için;
 - 1.Barışçı içerikli toplantı yapabilmek.
 - 2.Dernek kurabilmek.
 - 3.Topluma yönelik sosyal etkinliklerde etkin rol alabilmek.

Devlet tarafından çocuğu etkileyen her hangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı,ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa özellikle sağlanacaktır.Böylece,görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını tanımak yükümlülüğünü yerine getirmiş olacaktır.

Çocuk Haklarının Üç Temel Hedefi

- 1) Her çocuğun hayata mümkün olan iyi bir başlangıç yapması.
- 2) Her çocuğun nitelikli eğitim alması.
- 3) Her çocuğun potansiyelini geliştirmesi ve katkıda bulunması.

Çocuk Hakları Savunuculuğuna Yönelmek İçin:

- 1) Hiçbir çocuğu dışarıda bırakmayın.
- 2) Çocuklara öncelik verin.
- 3) Her çocuğu koruyun.
- 4) HIV / AIDS'le Savaşın.
- 5) Çocuklara zarar vermeyi ve çocukları sömürmeyi durdurun.
- 6) Çocukları dinleyin.
- 7) Her çocuğa eğitim hakkını savunun ve tanıyın.
- 8) Çocukları savaştan koruyun.
- 9) Çocuklar için dünyayı koruyun.
- 10) Yoksulluğa karşı savaşın: Çocuklara yatırım yapın.

(Çocuklar İçin Küresel Hareket İçin Birlik Çağrısı,Nisan 2001)

Dünyayı Çocuklar İçin Değiştirmek İçin:

Farkında Olun:

Her çocuğun dokunulmaz hakları olduğunu anlayın ve bilin. Toplumlar ve devletler ancak bu haklar gerçekleştiğinde gelişebilir ve ilerleyebilir.

Daha Fazla Öğrenin:

Yoksulluk, ayrımcılık, işsizlik ve sömürme, hayatı tehdit eden çevresel etkenleri kendi ülkenizdeki çocukların hayatlarındaki etkilerini gözlemleyerek öğrenin. Eyleminizi diğer insanlarla paylaşıp beraber gerçekleştirin.

Sorumluluk Alın:

Çocukların üzerindeki sorumluluğun sadece anne-baba veya eğitimcilerin değil herkesin sorumluluğu olduğunu anlamaya çalışın.

Duyurun:

Yöneticiler tarafından verilen sözleri dikkatle takip edin ve verilen sözlerin takipçisi olun. Çocuklar için yaptıkları ve yapmadıklarının peşinde olduğunuzu onlara gösterin. Sorumluluklarını hatırlatmak için her alanı kullanın.

Hareket Edin:

Çocuk haklarına yönelik projelere ve etkinliklere katılın ve yardımcı olun. Her birey bir farklılık katar. Öncü olun.

Gönüllü Olun:

Çocuk hakları konusunda sosyal sorumluluk projeleri için işbirliği yapın. Eylem grupları oluşturun.

Eğitim Hakkı (Madde 28)

Eğitimin Hedefleri (Madde 29)

Çocuk Kitaplarının Üretimini ve Yayılmasının Teşvik Edilmesi (Madde 17-c)

Çocuğun Yüksek Yararı (Madde 3)

Maddelerin Yorumu:

Kaynaklar:

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (20 Kasım 1989)

Çocuk Hakları Sözleşmesi El Kitabı, Unicef Yayını, Ankara, 1999

EDEBİYAT ve ÇOCUK EDEBİYATI
(Tanımlar-Farklı Görüşler)

Edebiyat

“Edebiyat, olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı.” (Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük 2005)

“Edebiyat, estetik amaçlı oldukları kabul edilen yazılı eserler bütünü.” (Büyük Laros Sözlük ve Ansiklopedisi 1986)

“Hayatı ve düşünceyi çevreleyen düşsel ve imgesel betimlemelerin ve canlandırmanın dilin yapısına ve formuna dönüşmesi.”

C. Huck, S. Hepler, S. Hickman, J. Kiefer
(Children’s Literture in Elementary Schools)

Edebiyatın Anlamı

“Edebiyatın iki anlamı var günümüzde :

1)Geniş anlam : Edebiyat,aktarılan ifadedir..Esas olan aktarılıştır.Dil vasıtası ile insandan insana ve nesilden nesile aktarılan her beşeri ifade edebiyattır.

2)Dar anlam: Güzel yazılar.İnsan (fert veya topluluk olarak) düşünce ve duygularını dil vasıtasıyla ifade etmek isteyince,karşısına belli bir biçim çıkar.Bu biçim,kendi biçimi,ifade etmek istediği konuyu en uygun olan biçimdir;hem ifade etmek istediği konuyu hem de uyandırmak istediği etkiye.Bu etki,coşkunkluk,hayranlık,inandırma olabilir.Demek ki edebiyatın bir başka yönü var; Sanat yönü.” (Cemil Meriç, Kırk Ambar, s.16-17)

Edebiyatın işlevi / Örneklerle Çocuk Edebiyatı, Recep Nas, s. 18-23

Çocuk Edebiyatı

“Çocuk edebiyatı değeri olan ve çocuklara yönelik eserleri içerir.Çocuk edebiyatı bu iki ögeyi yani “edebiyat değeri” ve “çocuklara yönelik olması “ öğelerini kesinlikle içermelidir.Büyükler eserleri seçen kişiler ve edebi değerleri yargılayan / belirleyen arabulucular olabilir ama kendilerine hitap eden kitapları en iyi seçen / belirleyen ise çocuklardır.”

(G. Munde Children’s Literature in Education)

“Çocukların ilgilerine, ihtiyaçlarına,okuma tercihlerine hitap eden ve çocukları temel dinleyici kitlesi olarak cezbeden alan edebiyattır.”

(A. Ferhan Oğuzkan Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı)

“Çocuk Edebiyatı, erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştirilen, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adı.”

(Sedat Sever Çocuk ve Edebiyat, s.9)

“Çocuk Edebiyatı, temel kaynağı çocuk ve çocukluk olan; çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayal dünyasına uygun; çocuk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan; ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde çocuğa göre içeriği yalın biçimde ve içtenlikle gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında, edebiyat, sanat ve estetik yönden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır.”

(Mustafa Ruhi Şirin Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış, s.16)

Çocuk edebiyatının kaynakları

- a) Yetişkinler için üretilen kitapların uyarlanmasıyla oluşmuştur. (Robinson Crusoe, Gulliver’in Seyahatleri Gibi).
- b) Halk yazınından alınan öykülerle beslenip zenginleşmiştir(Örneğin masallar, efsaneler, destanlar gibi).
- c) Özellikle yaş grubunun gereksinimleri, algıları ve özellikleri düşünülerek hazırlanmış kitaplardır(Örneğin, günümüzde varlığını sürdüren çocuk kitapları gibi)”.

(Bernd Kast Jugendliteratur in kommunikativen Deutschunterricht)
(Doç. Dr. Selahattin Dilidüzgün’ün “İletişim Odaklı Türkçe Derslerinde Çocuk Kitapları” kitabından naklen : s.40)

Edebiyat – Çocuk edebiyatı tartışmaları / Farklı Görüşler

Çağdaş Çocuk Yazını, s. 21-27

Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış, s. 14-15-24-25-26-27

Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız, s. 9-15

Çocuk edebiyatı Yıllığı 1987, s. 54-55

Açıklama

Çocuğun dünyasında edebiyatın anlamı : Yorum

J. Reccca Lukens’a göre edebiyat-çocuk edebiyatı ayrımı:

“... çocuklar küçük yetişkinler değildir. Deneyim bakımından yetişkinlerden ayrı özellikler gösterir. Bu nedenle, küçük okurlar için yapılan edebiyatın çeşit olarak değil ancak derece olarak yetişkin edebiyatından farklı olması gerekir.”
Ve devamı yorumlanmalı.

(A Critical Handbook of Children’s Literature) (Sedat Sever’in Çocuk ve Edebiyat kitabından naklen, s. 23)

Edebiyat-Çocuk Edebiyatı Ayrımında Belirleyici Olan Kavramlar:

- Çocuğa görelilik (Çocuk ve Edebiyat, s. 8-11

- Çocuk gerçekliği (Çağdaş Çocuk Yazını, s. 73-97
- Çocuk bakışı

Gençlik Edebiyatı / Tanım

Gençler için yazılmış ve onlara sunulmuş bir edebiyattır.

Genel Özellikleri

- Zıtlıklar ve çatışmalar genç kişinin deneyimleri ile paraleldir (uyumludur-tutarlıdır) – Güçlü, inanılır bir konu ve kolay tahmin edilemeyen bir sonucu olan-
- Teması genç kuşaklara yöneliktir: Örneğin, aile ilişkileri, arkadaş ve toplum, ırk ve etnik ilişkiler, vücut ve kendini nasıl gördüğüne dair, sevgi ve aşk konuları.
- Kahraman ve birçok karakterler gençlerden oluşmalı.
- Kullanılan dil gençlerin kullandığı dille uyumlu olmalı.
- Kelime seçimi, anlatım ve söz dizimi okuyucunun yaşına uygun olmalı.
- Roman türleri yetişkin edebiyatından daha kısa olmalı.

Gençlik Edebiyatı

Hangi Özellikleri İçerir ?

1. Temel karakteri: 13 – 19 yaş arasında olan genç
2. Birinci şahıs bakış açısını yansıtmalı
3. Arka planda bir yetişkin olmalı
4. Belirli sayıda karakteri olmalı
5. SIKIŞTIRILMIŞ zaman dilimi ve konunun geçtiği tanıdık bir yer
6. Şu an konuşulan dil (geçerli bir dil)
7. Ayrıntılı tasvir (betimleme) edilmiş bir görünüm ya da giydi
8. Olumlu bir karar (çözüm)
9. En az alt konuları olan
10. 125- 150 arası sayfa uzunluğunda

Kenneth L. Donelson- Alleen Nilsen
(Literature for Today's Young Adults

Anatole France'den Bir Görüş :

“Çocuklar için yazdığımız zaman bir çeşit özel bir yol tutmayınız. Çok iyi düşününüz ve çok iyi yazınız. Yazdığınız yazıda her şey canlı, büyük, geniş ve güçlü olsun. Okuyucularımızın beğenilmesi için başlıca özellik buradadır.”

(Le Livre de Mon Amis s.250)

(Enver Naci Gökşen'in Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız kitabından naklen, s. 11)

T.S. Eliot'a göre edebi eser nasıl doğar ?

“Gerçekte bir sanatçının eserini yaratırken büyük çapta yaptığı iş, elindeki malzemeyi ayıklamak, bir araya getirmek, onlarla bir yapı oluşturarak bazı unsurları atmak, düzeltmek ve sınamak gibi etkinliklerdir.”

(Edebiyat Üzerine Düşünceler, s. 59)

Edebiyat sanatının oluşumunda gerekli olan her şey çocuk edebiyatının oluşumunda da gerekli ve geçerlidir.

Çocuk edebiyatının en önemli işlevi :

Malte Dahrendorf'a göre:

“yetişmekte olan kuşakların edebiyata, okumaya ve kitaplara ilgi uyandırması.”

(Dilidüzgün'den naklen Çağdaş Çocuk Yazını, s. 26)

Selahattin Dilidüzgün'e göre :

“...çocuk yazını her ne kadar doğrudan belli eğitsel amaçlara hizmet eden bir araç olarak görülmesi de, çocuğa okuma eğitimi veren bir araçtır..Bu anlamda çocuk yazını,yetişkin yazınına geçişte bir “ ara basamak ” ya da “geçiş yazını” işlevini üstlenmektedir.Böylece,çocuk ve gençlik yazınının,okuma alışkanlığı veren ve yazınsal ürünleri alımlamayı öğreten bir işlevi ortaya çıkmaktadır.”

(Çağdaş Çocuk Yazını, s. 26-27)

Meral kaya'ya göre:

“Çocuk edebiyatının okuma yazma öğreniminde etkili olmasının yanında,çocuk kitaplarına ilgi ve okuma yaşam boyu okuryazarlığın bir göstergesidir.”

(Okuma Yazma Öğreniminde Çocuk Edebiyatının Öğretim Amaçlı Kullanımında Yöntem ve Teknikler,-bildiri- s. 1)

Sedat Sever'e göre:

“Çocuk edebiyatının en temel işlevlerinden biri çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmaktadır.Çocuk edebiyatı ürünleri,çocukları nitelikli metinlere yöneltmeyi başarabilen,onlara zamanla okuma kültürü kazandırabilen bir sorumluluk üstlenmelidir.Başka bir söyleyişle,çocuklar adına üretilen nitelikli yayınlar çocuk-edebiyat-sanat etkileşiminin kapısını aralayan etkili bir uyaran olmalıdır.Çocuklara,yazınsal metinlerin ve resim

iletilerini tanıma ve anlamaya dayalı bilişsel ve duyuşsal boyutlu davranışlarını uygulayabileceği, sınavabileceği olanaklar sunmalıdır.”

(Çocuk ve Edebiyat, s. 11-12)

Çocuk edebiyatının eğitici amaçları:

Malte Dahrendorf'a göre :

- 1) Okurların ilgilerini kapsar; aslında bu yazın çocuk ve gençlik yazınına da yapan bir özelliktir.
- 2) Yazınsal deneyimleri olmayanları bu konuda yöreklendirir; okurların yazınsal metinler üzerinde basit analizler yapabilmelerini sağlar;
- 3) Gerekli biçimde okuma ilgisi oluşturur; örneğin gerilim, komik öğeler, eylemin yoğunluğu ve özdeşleşme olanakları çocukların okumalarını güdüler;
- 4) Çocukların ve gençlerin aydınlanmaları, deneyimlerinin artmasını, önyargılardan arınmalarını ve toplumsallaşmalarını koşutlayarak onların kimliklerini kazanmalarına yardımcı olur.

(Selahattin Dilidüzgün'ün Çağdaş Çocuk Yazını kitabından naklen, s. 27)

Açıklama

Çocuk edebiyatının amacı, içerik ve biçim açısından nitelikli çocuk kitaplarıyla gerçekleşir.

Okuma Notları

Bildiri ve Makale Kaynakçasının Birinci Bölümündeki Yazılar

Çağdaş Çocuk yazını, Selahattin Dilidüzgün, Morpa Kültür yayımları, İstanbul: 2003

Çocuk ve Edebiyat, Sedat Sever, Kök Yayıncılık. Ankara: 2007

NİTELİKLİ ÇOCUK EDEBİYATI ÖRNEKLERİNİN ÇOCUĞUN GELİŞİMİNE ETKİLERİ

Dil Gelişimi Kavramı ve Çocuk Kitapları:

“Çocuğun dil gelişimine ilişkin öğrenme, görüşü pekiştirme, biçimlendirme ve model olma aracılığıyla toplumsal çevrenin etkisini vurgulamaktadır.”
(Çocuk ve Ergen Gelişimi,s.188)

Piaget’ye göre, kavram ve dil yetenekleri kaynağını duyu-hareket döneminin sonuna doğru ortaya çıkan **simgesel işlev**’de bulur.

Simgesel işlev, kavram gelişimi (zihinsel simgeler), dil (sözel simgeler), jestler, düşsel ve simgesel oyun ve resim yapma için temel oluşturur. Simgesel işlev çocuklara yeni pek çok gizilgücün yolunu açar.
(Çocuk ve Ergen Gelişim,s.235)

Çocuğa görelilik ilkesine dayalı olarak yazılan kitapların okulöncesiinden ergenlik dönemine kadar çocukların dil gelişimi yanında, bilişsel, kişilik ve sosyal gelişimlerini destekledikleri ortak bir kabuldür.

Açıklama

Çocuğun dil gelişiminde çocuk edebiyatından yararlanmak için, çocuğun kitapla ne zaman, neden ve nasıl tanıştırılması gerektiğinin bilinmesi gerekir.

- Hangi yaşa hangi kitabın uygun olduğu,
- Gelişim evresiyile kitabın ilişkisi,
- Seçilen kitabın çocuğun okuma ilgisine katkı sağlayıcı olmasının bilinmesi.

Yorum

Çocukluk evrelerine göre kitap örnekleri üzerinden konuyu açalım:

Not: **Çocuk ve Edebiyat** kitabının 27-38 sayfaları inceleyelim.

İlköğretimde Çocuk Edebiyatı kitabının s.4-10 ve 32-33 sayfalarını inceleyelim.

Açıklama

Okul çağı çocuğu somut düşünmeden soyut düşünme yeteneğine doğru evrilir. Ergenliğin başladığı evrede, kendilerini tanıma ve kimlik edinme sürecinde yeteneklerini ve benlik geliştirmeye yönelirler. Neden sonuç ilişkisi kurmaya, eleştirel yaklaşımda bulunmaya başlarlar. Bu evrede nitelikli ilk gençlik edebiyatı örnekleriyle buluşmaları önemli ve gereklidir. Niçin ? Yorumlayalım.

Bilişsel Gelişim ve Çocuk Kitapları

Bilişsel kavramı, bilgiyi, belleği, akıl yürütmeyi, sorun çözmeyi, yani zihni içine alır. Bilişsel gelişimin anahtar kavramı **dil**'dir. Bu yönüyle çocuğun dil gelişimi ile bilişsel ve düşünce gelişimi arasında paralellik vardır.

Dil, temel iletişim aracı olma yanında, **anlama, anlatma ve düşünce** aracıdır.

E. Donna Norton, bilişsel gelişim sürecinde edebiyatın işlevini ve önemini şöyle açıklıyor :

Nitelikli çocuk edebiyatı örneklerinin, bilişsel gelişim için önemli olan, **gözleme, karşılaştırma, sınıflandırma, uygulama, eleştirme yapma** olanakları yaratması, **çocuklarda düşünsel içerikli yetilerin gelişmesine** katkı sağlamaktır.

İlkgençlik edebiyatı ilkgençlik çağında soyut düşünceyi algılamada etkili bir uyarandır.

Çocuk, ergenliğinin eşiğine yaklaşıkça, ”**daha meraklı, daha ciddi, daha paylaşımcı ve daha güvenli olurlar.**”

(Çocuk ve Ergen Gelişimi, s.340)

Çocuğun, orta çocukluk döneminde (6-12) zihinsel işlemleri yoğundur. Ergenliğe yaklaşıkça soyut düşünme yeteneğini de kazanmaya başlar çocuk. Bu evrede, görmedikleri nesne ve olaylar hakkında düşünce, kavram üretme; mantıki sonuç çıkarma, dikkati yoğunlaştırma yetileri gelişir. Soyut düşünme yeteneği ve bellek gücü geliştikçe, **neden-sonuç** arasında ilişki kurma başlar, davranış ve eylemlerin olası sonuçlarını göz önünde bulundurmaya, kendi düşünce ve davranışlarını geliştirmeye başlarlar.

(H. Yavuzer, Çocuk Psikolojisi, s.13-16)

Açıklama

Çocukluktan geçişte çocuğun kendini tanıması ve anlamaya yönelmesinde dil, edebiyat, sanat ve estetik değeri yüksek seçkin örneklerle karşılaşması gerekir.

(İlköğretimde Çocuk Edebiyatı, s.4-14,32)

Sonuç

Dil ve bilişsel gelişim arasında doğal bir etkileşim vardır. Dil gelişimi düşünce gelişiminin gelişmesinde en etkili etkidir.

Kişilik Gelişimi ve Çocuk Kitapları

Kişilik kavramı

“Bireyi diğerlerinden ayıran zihinsel, duygusal ve sosyal niteliklerin toplamı.”

Rebecca J. Lukens

Kişilik kavramının açılımı / değerlendirme

Kişilik gelişimi bir değişim ve gelişim sürecidir.

İlgili kavramlar

Kişilik gelişimi ve edebiyat ilişkisi

“Kişilik gelişmesi, her insanın kendi eğilimlerine, yeteneklerine göre gelişmesi, hayatta karşılaştığı yeni şartlara göre izleyeceği yolu kendisinin seçmesi demektir. Böyle bir hayat ve eğitim anlayışı insanda çok çeşitli duyma, düşünme ve hareket etme bilincinin bulunmasını gerektirir. İşte edebiyat bu bilinci uyandırmaya yarayan araçların başında gelir. Eğitim bakımında edebiyatın değeri, insana çok çeşitli duyma, düşünme ve hareket etme örnekleri vermesidir.”

(Cahit Kavcar, Eğitim ve Edebiyat, s. 4)

“İlk çocukluk döneminden başlayarak çocukların, insan ve yaşam gerçekliğine ilişkin bireysel değerler oluşturmalarında, çocuk kitaplarının önemli bir işlevi vardır. Çocuk kitapları, çizginin ve dilin anlatım olanaklarıyla değişik karakter özelliklerini, dolayısıyla çeşitli kişilikleri canlandırır. Karakterlerden ve onların ilişkilerinden esinlenerek yaratılan kurgularla; çocukların insani, doğayı ve yaşamı tanımalarına ilişkin bir deneyim alanı oluşturulur.”

(Sedat Sever, Çocuk ve Edebiyat, s. 47)

Açıklama:

Sedat Sever’in Çocuk ve Edebiyat kitabı sayfa 46-47-48-49

“Çocuk kitapları, çocukların kişilik gelişiminde önemli etkileri olan araçlardır. İlk çocukluk döneminden başlayan bu etkiler, ilköğretimin sonlarına kadar sürer. Bu etkinin amaca uygun olarak gerçekleştirilmesinde en belirleyici etken, çocukların kişilik özelliklerine uygun etkinliklerinin, uygun kitaplarla desteklenmesi ve bütünleştirilmesidir.”

(Sedat sever, Çocuk ve Edebiyat, s. 49)

“Çocuğun, edebiyat ürünleriyle kurduğu iletişim, her şeyden önce insanın dil ve duyarlılıkla yoğrulmuş gerçeğinin sezilmesi; insan denilen varlığın tanınması ve anlaşılması sürecidir.”
(İlköğretimde Çocuk Edebiyatı, s. 33)

Sosyal-Toplumsal Gelişme ve Çocuk Kitapları

Toplumsallaşma:

“Bireyin, özellikle de çocukların belirli bir grubun işlevsel üyeleri haline geldikleri ve grubun öteki üyelerinin değerlerini, davranışlarını ve inançlarını kazandıkları süreçtir.”
(Gander ve Gardiner, s.297)

Erikson, toplumsallaşmayı, çocukların toplumsallaşmalarında benlik kavramlarının saha ileri düzeyde geliştirecek ve onları çalışan kişiler olarak yetişkin sorumluluklarına hazırlayacak **çalışkanlık** ve **üretkenlik** duygusunu geliştirmeleri biçiminde yorumlanır.

(Çocuk ve Ergen Gelişimi, s. 430)

Açıklama:

“Toplumsallaşma, kişinin içinde yaşadığı toplumun değerlerini, davranışlarını, inançlarını kazanma sürecidir..

Edebiyat ürünlerinde her şey, insan açısından dile getirilir, edebiyatın konusu insandır..

Kitaplar, yarattığı kahramanlarla, çocuklar için öykülenebilecekleri; duygu, düşünce ve davranışlarıyla model olabilecekleri karakterler çerçeveleri de oluşturan araçlardır. Bu modellerin, çocuğun gerçekliğini, özgürlüğünü, girişimciliğini, düş kurma, bilme-öğrenme, eğlenme tutkusunu destekleyen özellikleri, çocukların bütün gelişim süreçlerini etkileyen yaşantılar edinmesine olanak sağlar.”

(İlköğretimde Çocuk Edebiyatı, s. 34)

Yorum

İlk gençlik edebiyatı ve toplumsallaşma.

Çocuğa görelilik ilkesine göre oluşturulmuş nitelikli çocuk kitapları hangi davranışları kazanılmasını sağlar;

- Çocukların kavramsal gelişimini destekler; somut ve soyut kavramları öğrenmelerini kolaylaştırır.
- Resimli kitaplar, çocuğun belleğinde kavramların imgelerini oluşturur; kavramların görsel imgeleriyle çocuğun belleğine yerleşmesine olanak sağlar. Çocukların duyu algılarını geliştirir.
- Söyleyiş ilkelerine uygun olarak okunan metinlerin çocuklar tarafından dinlenilmesi, onlara, ses ve sözcüklerin doğru boğumlandırılmasına yönelik bir deneyim kazandırır.

- Çocukların, dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini geliştirir.
 - Çocukların dil bilinci ve duyarlılığı kazanmasına yardımcı olur.
 - Çocukların, nesnelere sınıflandırma, gruplandırma; kavram oluşturma, anımsama, dikkat etme, düşünme gibi bilişsel süreçlerini işler.
 - Çocukların düşünme becerilerini geliştirir; düşsel serüvenlere çıkmada onlara arkadaşlık eder.Çocuklara, gülmeye, eğlenmeye, oynama fırsatı yaratır.
 - Çocuğu içinde yaşadığı toplumun insan ilişkilerini tanıtır, bu ilişkileri okuduğu farklı kültürleri tanıyan kitaplardaki insan ilişkileriyle karşılaştırma olanağı yaratır.
 - Çocuğun kendini tanımasına, değerli bulmasına yardımcı olur.
 - Topumlarda kabul gören, daha çok benimsenen; kabul görmeyen, karşı çıkan tutum ve davranışların sezilmesine yardımcı olur.
 - Çocuklar sanatçının kurguladığı olayların kahramanlarıyla özdeşim kurarak iyiyeye, güzele, doğruya yönelirler; sanatçının yarattığı insana özgü duyguyu yoğunluğu ile kıskançlık, nefret, düşmanlık gibi duygulardan arınabilirler.
 - Kitaplar çocuklara, anne, baba, kardeş dışında ilişki kurabileceği yeni arkadaşların, komşuların yer aldığı çevreyi tanıtır.Bu ilişkileri, içinde sorunların, sevinçlerin, dayanışmanın, paylaşmanın olduğu değişik durumlarla örneklendirerek çocuk için, yeni yaşam kesitleri oluşturur.
 - Kitaplar, çocuklara, kendileriyle, çevresindeki yetişkinlerle, arkadaşlarıyla, kardeş / kardeşleriyle yaşayabileceği sorunların çözümüne ilişkin ipuçları sunar.
 - Çocuklar, kitaplarda karşılaştığı kahramanlarla; insanların farklı farklı işler yaparak yaşamlarını sürdürdüklerini, değişik kişilik özelliklerine, duygu ve düşüncelere sahip olduklarını olabileceklerini anlar.
 - Kitaplar , sanatçı bakış açısıyla, geleneksel anlayışın dışına taşarak kız ve erkek çocukların bir çok işte nasıl başarılı olabileceğini özgün kurgularla gösterir.
 - Kitaplarda, yaratılan kahramanlarla, birçok konuda, amaca uygun karar verme yolları ve aşamaları örneklendirilir;çocuklara bu kararları değerlendirmeye olanağı yaratılır.
 - Çocuğun kısa yaşam deneyimini, değişik kültürlerin ve coğrafyanın özelliklerini sunarak zenginleştirir.
 - Kitaplar,çocuğun her an ulaşabileceği, yalnızlığını giderebileceği, söyleşebileceği bir arkadaş olma işlevini yerine getirir.
- (Sedat Sever, Çocuk ve Edebiyat, s. 61-62)

İlkgençlik Çağında Hangi Tür Nitelikli Edebiyat Kitapları Önerilmeli ?

I. Dil değeri taşıyan ve dil gelişimine yardımcı olan seçkin edebiyat örnekleri önerilerek edebiyata ilgi uyandırıcı örnekler seçilmelidir.

II. Bilişsel gelişim ve düşünce gelişimini destekleyen; **gözlemleme, karşılaştırma, sınıflandırma, uygulama ve eleştire yapma** davranışlarını geliştiren özgün örnekler önerilmelidir.

III. Kişilik gelişimine katkı sağlayıcı, kendini ve diğer insanları tanımasına,duyguyu ve düşüncelerini yönetmesine katkı sağlayan kitaplarla buluşması sağlanmalıdır.

IV. Bireyleri, toplumu ve dünyayı tanıma ve anlamaya yardımcı edebiyat örneklerinin toplumsallaştırıcı işlevi destekleyici edebiyatla tanışmasına özen gösterilmelidir.

Kaynak Kitap:

Çocuk ve Ergen Gelişimi, Mary J. Gander, Harry W. Gardiner. Yayına Hazırlayan:
Bekir Onur. İmge Kitapevi. Ankara: 1993

ÇOCUK EDEBİYATININ AMACI ve İŞLEVİ
NİTELİKLİ ÇOCUK KİTABI İLE GERÇEKLEŞİR

Çocuk edebiyatının amacı ve işlevi: Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış,
s. 19-20

Çocuk edebiyatının
Öncelikli işlevi:

“Edebiyata, okumaya ve kitaplara yönelme, edebiyat ve sanat eğitimi”

Malte Dahrendorf

“Çocukların okuma kültürü edinebilmeleri için bir yaşantı alanı oluşturması”

Sedat Sever

Çocuk Edebiyatının Temel İşleri / Çocuk ve Edebiyat, s. 11-12

“Çocuk edebiyatının, okuma alışkanlığının kazanılmasında edebiyat duyarlılığının gelişmesine ve bireyin kendi kimliğinin oluşmasına değin geniş bir etki alanı vardır.”

Selahattin Dilidüzgün

Çocuk edebiyatının hedefleri / 99 Soruda Çocuk Edebiyatı, s. 43-44

Çocuk edebiyatı kavramı, çocuklar için yapılan edebiyatı ve yayını ifade ediyor. Çocuk yayınları, çocukların çeşitli ihtiyaçlarını karşılayacak özellikte olmalıdır. Bunun içinde çocuk kitapları edebiyat ve yayını yönünden belli hedeflere yönelik olarak hazırlanmalıdır. Çocuk edebiyatının aşağıdaki hedeflere sahip olması gerekir:

- Çocukların ruhsal ihtiyaçlarını (güven duygusu, başarıma ve başarılı olma, bir gruba kabul edilme, sevme ve sevilme, öğrenme, oyun ve değişiklik, estetik duygusu) karşılamak.
- Çocukların değişik yaşlarda ilgi duydukları konuları göz önüne almak.
- Çocuğun dil gelişimine özen göstermek.
- Çocuğun algısal gelişimine yardımcı olmak.

- Sosyal-duygusal gelişimi göz önünde bulundurmak.
- Zihinsel gelişimi desteklemek.
- Çocuğa ilk kitap sevgisini aşlamak,ilk edebi ve estetik değerleri vermek.
- Olumlu kişilik gelişimine ortam hazırlamak.
- Çocukları günlük yaşantının gerçekleri konusunda bilgilendirmek.
- Çocukların yaratıcı hayal güçlerini uyandırmak.
- Çocukta dinleme yeteneğini geliştirmek.
- Kitabın eğlence ve bilgi kaynağı olduğunu öğretmek.
- “İyi kitap” kavramını verilen uygun örneklerle kazandırmak.
- Çocuk kitabı türlerini (hikaye,roman,masal,fabl,bio grafi,fen kitabı,şiir,resimli kitap,çizgi roman) iyi örneklerle çocuğa tanıtmak.
- Çocukların resimlendirilme ve fiziksel özellikler yönünden iyi örneklerle tanışmalarını sağlamak.
- Çocuklara çeşitli konu ve kavramları yansıtan kitaplar sunmak.
- İki yaştan itibaren her yaş grubuna uygun içerik,resimlendirilme ve fiziksel özelliklerindeki yayımları tanıtmak.

Bu özelliklere sahip olan çocuk kitapları çocuğa hem yardımcı olacak,hem de çocukta okuma ilgi ve alışkanlığının gelişmesini sağlayacaktır.Nitelikli çocuk edebiyatı ve yayımların çocuğa sunulmasında yazar,çocuk edebiyatı çizeri ve yayıncıların önemli sorumlulukları vardır.

(Prof Dr. Nilüfer Tuncer’in değerlendirmesi)

Çocuk Edebiyatının hedefleri ne olmalıdır ? Örneklerle Çocuk Edebiyatı, s.17-18

Sanatçının bakış açısıyla çocuğun bakış açısının kesişebildiği ölçüde sevilen ve ilgi çeken çocuk edebiyatı ürünleriyle ilgili olarak genel anlamda hedefler şunlar olabilir:

- “En iyi arkadaş kitaptır” ilkesinden yola çıkarak,kitabın iyi bir vakit geçirme aracı ve bilgi edinme kaynağı olduğunun sezdirilmesi,
- Çocuğun;güven duygusu,başarma,bir grupça benimseme,sevme-sevilme,öğrenme,oyun ve estetik duygu gibi ruhsal gereksinimlerinin karşılanması,
- Çocuğun dil gelişimine katkıda bulunarak,dilini kullanma becerisinin artırılması,
- Çocuğun algı,düşünme ve duyma yeteneklerinin geliştirilmesi,
- Çocukların kitaba karşı olan ilgilerinin beslenip,kitap okumanın bir gereksinim biçimine dönüştürülmesi,
- Çocuklarda edebiyat zevkinin gelişmesi için katkıda bulunarak,estetik-beğeni ve seçme-duygularının oluşmasının sağlanması,
- Çocuklara türlü yaşantılar sunarak,yaşam deneyimlerinin zenginleştirilmesi,
- Yaratıcı düşünmeye özendirilmesi,düş güçlerinin sınırlarının genişletilmesi,
- Çocuğun dinlenme,okuma anlatma ve yazma yeteneklerinin geliştirilmesi,
- Çocukların değişik konu ve kavramları yansıtan kitaplarla tanıştırılarak ufuklarının,içlerinde uyumakta olan “ben”lerinin uyandırılıp,genişletilmesi,

Böylece çocuğun bulunduğu konumdan daha üst konumlara taşınması konusunda çocuk edebiyatı üzerine düşünceleri işlevi yerine getirmiş olacaktır.

(İbrahim Kıbrıs'ın değerlendirmesi)

11-14 Yaşları Arasında İlgi Duyulan Kitap Türleri:

11-12 yaş dönemi:Bu dönemde , kız ve erkek çocuk arasındaki ilgi farklılaşması iyice belirginleşmiştir.Erkek çocuk sporla yakından ilgili olup ,macera arzusu da arttığından bol bol macera romanı okur.Kız çocuk ise daha hayalperest ve romantik olmuştur.Her iki grubunda sözcük ve kavram bilgileri oldukça gelişmiştir.

Bu yaştaki çocukların değerli / değersiz ayırımı yapmadan ellerine geçirdikleri her şeyi okuduklarını,yani okuma arzusunun dorukta olduğunu görüyoruz.Bu bakımdan,tarih,biyografi,hayvan hikayeleri,efsaneler,doğa ve fen konularındaki kitapları okurlar;fen kitaplarındaki deneyleri yaparlar.Ayrıca gülmek için de okurlar.Çizgi romanda bu dönemde en çok okunan bir türdür.

13-14 yaş dönemi:Çocukluktan yetişkinliğe geçiş devri olan bu dönemde çocuk ya içine kapanmakta,ya da isyankar bir tutum sergilemektedir.Bu yaşlarda çocuklar,örnek alacakları kahraman ararlar.Bu bakımdan en yararlı eser türü biyografilerdir.

Erkek çocukları,sporun yanında fen kitaplarına (taşıtların,iletişim araçlarının,bilgisayarların nasıl yapıldığı,nasıl çalıştığı gibi) ilgi duyarlar.Macera romanları,sporla ilgili dergileri okurlar.

Kız çocukları ise romantik eserleri,meslek hikayelerini ve dedektif romanlarını severler.

Ayrıca,evcil hayvanlarla ilgili realist eserler,tarihi romanlar,ince mizah içeren kitap ve dergilerden zevk alırlar.Koleksiyon merakı da bu yaşlarda çok artar.İlgileri çok çeşitli,fakat kısa sürelidir.Hayal kurma güçleri idealizme doğru dönüşmüştür.

Nitelikli çocuk ve ilk gençlik kitaplarının özellikleri:

-Kitap, yazarın otoriter yaklaşımından arınmış olmalı ve okuruna geniş alımlama olanakları sunabilmeli. Yani yazar, çocuğu küçümseyecek derecede her şeyi bilen bir yetişkinden çok, okuruyla birlikte düşünen bir konumda olmalı.

nitelikte olamamalı.

Yazarın anlatıcı tutumu kitabın estetik ve yazınsal niteliğini belirlediğinden,anlatım kısıtlayıcı olmaktan çok, elverdiğince çok açılı olmalı.

-Yazar çocuğu ciddiye almalı; dil ,anlatım,kurgulanan dünya çocuğun alımlama ve anlama koşullarını fazlaca zorlamamalı.

-Çocuk kitaplarında konular, çocuk gerçekleri ve çocukları gereksinimleri dikkate alınarak seçilmeli.

-İdealize edilmiş yaklaşımlardan kaçınılmalı ve çocuğa belli erdemleri, dünya görüşlerini zorla empoze etmeye çalışılmamalı.

-Çocuk bir şeyleri yeni öğrenene bir varlıktır.Çocuk kitabı onları yenileri yaşatarak kendi gerçeklerini gösterirken, aşırı öğreticilikten ve tek yanlı olmaktan kaçınılmalı.

-Çocuklara ve gençlere okuma zevki gibi belli yazınsal nitelikleri tutturmalı ve estetik kaygıları gözden kaçırmamalı.

-Nitelikli çocuk ve gençlik kitaplarını yetişkinler de severek okuyabilmeli.

Çağdaş Çocuk Yazını, Selahattin Dilidüzgün, s. 123

Okuma kültürü edinmede çocuk edebiyatının işlevi, Çocuk ve Edebiyat, s. 16-21

(Sedat Sever'in değerlendirmesi)

Çocuk edebiyatının amacına ve işlevine kavuşmasında en belirleyici kaynak:

NİTELİKLİ ÇOCUK KİTABI

Çocuk edebiyatı ürünlerinin dayanması gereken temel ilkeler /

Çocuk ve Edebiyat, s. 190-192

(Sedat Sever'in değerlendirmesi)

Çocuk Kitaplarının yararları :

- 1.Çocuklara okurken eğlenme ve zevk alma fırsatı sağlar.*
- 2.Çocukların iç dünyalarını zenginleştirir.*
- 3.Çocukların okudukları ile kendi yaşamları arasında doğal ve güçlü bir bağ kurmasını pekiştirir.*
- 4.Hayat deneyimleri ile iç içe olabilecek kapıyı aralar,yeni ve farklı yaşam deneyimleri ile karşılaşma şansı verir.*
- 5.Çocuklarda okuma-yazma farkındalığını geliştirir.*
- 6.Kitabın önemini vurgular.*
- 7.Okuma-yazma etkinliklerine kaynak oluşturup okuduğunu anlayabilme ve düzgün dil kullanımını sağlar.*

C.Huck, S.Hepler, S.Hickman, J. Kiefer

Değerlendirme:(99 Soruda Çocuk Edebiyatı, s. 210-211 ; 212- 213-214-215-216)

İyi çocuk kitabı-Kötü çocuk kitabı

Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış , s.22

Çocuk Edebiyatı Kültürü / s. 53-57

Çocuk kitaplarının edebiyat,sanat ve estetik değeri bildiri ve makale notları

Çocuk kitaplarınsa yazınsal nitelik / Doç. Dr. Selahattin Dilidüzgün

Çocuk ve Sanat / Prof. Dr. Olcay Kırıçoğlu

Çocuk edebiyatında yalınlık ilkesi / Dr. Vefa Taşdelen

Çocuk klasiklerini nasıl okumalı ?

Çocuk Edebiyatı Kültürü, s. 63-73

Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış, s. 44-45

Çocuk ve Edebiyat / Necdet Neydim, s. 47-72

Sunum 1 :

“Çocuk Kitaplarının Değerlendirilmesi”

Dr. Meral Kaya'nın değerlendirmesi

Sunum 2 :

“Öğretmen ve anne-babalar için çocuk kitabı seçim kriterleri”

Dr. Meral Kaya'nın Değerlendirmesi

İÇERİK (İÇ YAPI) AÇISINDAN ÇOCUK KİTAPLARI

Çocuk ve ilk gençlik edebiyatı eseri,konusu,teması,planı,kahramanları,dil ve anlatımı ile bütünlük ve kendine özgü olma durumunu kazanır.İçerik ve biçim özellikleri birbirini tamamlayıcı olmadıkça nitelikli eserden söz edilemez.

İçerik özellikleri:

a)Tema (İzlek) : (Yun). 1. Asıl konu. 2. ed. Öğretici veya edebi bir eserde işlenen konu, düşünce,görüş:Tablonun teması.Anıtın teması,Kurtuluş Savaşıydı, **Çanakkale**3. müz. Bir besteyi oluşturan temel motif

Yazarın eserinde (veya yazısında) sürekli olarak belirtmeye çalıştığı temel düşünce ve görüşlere,gösterdiği ana yönelimlere “tema” (izlek) denir.

(Ferhan Oğuzkan,Çocuk Edebiyatı, s. 307)

Tema'nın açık ve seçikliği yazarın başarısını belirler.Temanın açık ve seçikliği,yazarın hangi düşünce ve görüşlere vurgu yapacağını önceden karar vermiş olmasıyla da ilgilidir.Tema'sı belirsiz konular yanlış anlamlara neden olabileceği için eserin niteliğini zayıflatır;dahası ortadan kaldırır.

Yazarın amacı etkilemektir.Konu ve temanın estetik uyumu etkilemenin gücünü belirler.

(İlköğretimde Çocuk Edebiyatı, s. 51)

b)Konu :

Üzerinde söz söylenen,yazı yazılan,eser meydana getirilen düşünce,olay veya duruma konu denir.(Türkçe Sözlük)

Çocuk ve ilk gençlik edebiyatı örneklerinin konusunu oluşturan düşünce,olay ve durum unsurlarının “tema” ile sıkı ilişkisi vardır.

Tema mı konu mu önceliklidir ?

Tema,konudan önce zihinde tasarlanır,konu,temaya göre kurgulanır.Konu,gerçek yada gerçek dışı birçok olaylar,yaşanmış ya da yaşanması mümkün durumları kapsar.Konu tema ile birlikte

gelişir. Temadan yoksun eserin konusu belirsizliğe itilmiş olur. Konu ve tema uyumu olmayan eserlerin edebiyat, sanat ve estetik yönü zayıftır. Konu bir açıtır. Çocuk ve ilk gençlik edebiyatından konu çocuğa ve ilk gençlik çağına uygun içeriğe kavuşması sanatçı-yazar başarısı sayesinde gerçekleşir. İçeriğin, çocuğun ve ergenin gerçekliğine, ilgisine, ihtiyaçlarına uygun olması belirleyicidir.

Konu ile edebiyatın hedef kitlesi arasında birebir bir ilişki olmalıdır. Çocuk ve ilk gençlik edebiyatının konusu, çocukluk ve ilk gençlik çağının yakın çevresi, ilgileri ve elde ettiği deneyimleri de yansıtmalıdır.

Konu, çocuklarda duygu ve düşünce gelişimi bir içerik özelliği taşımaktadır. İçinde yaşadığı toplumun kültürü ve değerlerle çelişmemelidir.

(Ferhan Oğuzkan, Çocuk Edebiyatı, s. 307,308)

(İlköğretimde Çocuk Edebiyatı, s. 50-51)

Çocuk ve ilk gençlik edebiyatında konu, gelişim evrelerine göre çeşitlenir.

Lukens, yetişkinlerle çocukların edebiyattan beklentilerinin aynı olduğu görüşünde: Eylem, olay, merak, cevap gerektiren sorular, sorulara uygun cevaplar, olayların nasıl geliştiğini ve sonuçlandığını anlama.

(Çocuk ve Edebiyat, s. 111)

Çocuk ve ilk gençlik edebiyatı örnekleri gelişim özelliklerine ve çocuğun ve ilkgencin ilgilerine uygun olmalı.

Konuyu Yapılandıran Öğeler:

Olay ve çatışma.

- a) Kişi-kişi çatışması
- b) Kişinin kendisiyle çatışması
- c) Kişi doğa çatışması
- d) Kişi toplum çatışması

Konunun Yapılandırılmasını Zayıflatan Öğeler:

- a) Abartılmış merak
- b) Rastlantısallık
- c) Duygusalılık

(Sedat Sever, Çocuk ve Edebiyat, s. 110-136)

c)Plan:

Plan, Bir eserin yapısını ve iç düzenini önceden tasarlamayı sağlayan ve yazma işini bir disipline bağlayan araçtır.

(Ferhan Oğuzkan)

Tema,konu ve tiplerin-kahramanların duygu,düşünce,duygu ve değişik hayat durumlarını sıralanışı planın özünü oluşturur.Planda esas olan ölçü ve dengedir.Öncelikler sıralamasına dayanır.Plan dizisinin yalın olması temel ilkedir.Eseri karmaşık yapıdan uzaklaştırır.Gereksiz ayrıntıların ayıklanmasını sağlar.Çocuk ve ilk gençlik edebiyatı örneklerinde ilgi ve meraka dayalı bir yapı önemlidir.

ç) İleti :

“Sanatçının,okurla paylaşmak istediği temel düşüncedir.”

(Sedat Sever)

Çocuk ve ilk gençlik edebiyatının temel amacı öğreticilik değildir.Çocuğa ve ilk gençlik evresindeki ergene duyarlık kazandırmaktır.Edebiyat ve sanat bu işlevini sezgi ile gerçekleştirir.Edebiyat ve sanat eserlerinin iletileri de çok katmanlıdır.Çocuk ve yetişkin okuma sürecinde iletiyle yüzleşir ve iletiyle etkileşime geçmeyi başararak iletiyi kavrama gerçekleştirir.

Çocuk ve ilk gençlik kitaplarında iletiyi nasıl sınayabiliriz ?

“-İletiler,çocuğun anlam evresine, çocuğun anlama yetisine ve duyarlılığına uygun mu ?

-İletiler,yazınsal bir anlayışla sunulmuş mu ? Okura sezdiriliyor mu? - Çocuğu, düş ve düşünce gücünü devindirip anlamın oluşmasına ortak oluyor mu ?

-İletiler,çocuklarda yaşama ve insana ilişkin duyarlık özellikler taşıyor mu ?”

(İlköğretimde Çocuk Edebiyatı, s. 52)

d)Tipler-Kahramanlar:

“Roman,hikaye,piyes ve benzeri edebiyat eserlerinde başından olaylar geçen kişilere kahraman adı verilir.(Türkçe Sözlük)

Kahramanın-tipin **inandırıcı** olması için kişilerin gerçek ya da gerçeğe yakın olması gerekir.Özellikle **somut işlem** evresindeki çocukların kahramanla **özdeşim** kurması için gereklidir bu.Çocuğun kahramana kendini yakın hissetmesi de buna bağlıdır.Kahramanların abartılı olması inandırıcılığı zayıflatır.Çocuk ve ilk gençlik edebiyatı, davranış ve tutkularıyla iyi geliştirilmiş karakter örnekleriyle insan yaşamını, insan gerçekliğini sezmeye,tanımayaya başlar.”

Kahramanlar,başkışı,devingen karakter,açık karakter,kapalı karakter,durağan karakter özelliklerini yansıtabilirler.

Kahramanların kişilik özelliklerinin farklı olması ana temanın kavranmasını kolaylaştırır.

Kahramanlar nasıl gelişir ?

- Davranışlarıyla ve eylemleriyle
- Konuşmalarıyla
- fiziksel özellikleriyle (dış görünüşüyle)
- Diğer karakterler yardımıyla
- Yazarın yorumuyla

(Sedat Sever, Çocuk ve Edebiyat, s. 86)

Çocuk edebiyatı örneklerinde kahramanların niteliğini sınavabilmek için şu sorulardan yararlanılabilir:

- Kahraman duygu,düşünüş,davranış ve tutumlarıyla geliştirilmiş mi ?
- Çocuk öykü boyunca kahramanı özellikleriyle tanıyabiliyor mu ?
- Kahraman,çocukların özdeşim kurabileceği özellikleri taşıyor mu ?
- Kahramanın öykü boyunca geçirdiği değişimler,edindiği yeni davranışlar,başından geçen olaylarla ilişkilendirilmiş mi ?
- Kahramanın yaşadığı değişimlerin andırıcı mı ?
- Kahraman,öykü boyunca varsa,ulaştığı başarıları hak ediyor mu ?

(İlköğretimde Çocuk Edebiyatı, s. 54)

e)Dil ve Anlatım :

Çocuk ve İlkgençlik edebiyatının var oluşu dil ve anlatımla gerçekleşir.

İki öncelikli ilke:

- a) Yalınlık
- b) İçtenlik

Açıklama:

Çocuk ve ilkgençlik kitabının dili çocukluk ve ilkgençlik evrelerine uygun;anlam ve anlatım becerilerini geliştirici;dil bilinci edinilmesini sağlayıcı olmalıdır.

Dil ve anlatım nasıl sınavabilir ?

- Çocuk kitaplarındaki anlatımda,kısa ve yalın cümlelerin kullanılması yeğlenmiş mi ?
- Çocuğun ilgisi,duru ve içten bir söyleyiş özelliği ile anlatılanlara çekilmiş mi ?

-Çocukların gelişim özelliklerine uygun olarak Türkçenin söz varlığı (sözcük,deyim,terim,kalıp sözler,kalıplaşmış sözler,atasözleri,ikilemeler gibi ögeler) ,anlatım gücü ve olanakları çocuklara yazınsal kurgularla sezdirilmiş mi ?

-Anlatım,çocukların duyu (görme,işitme,dokunma,tatma ve koku) algılarını devindirecek özellikler taşıyor mu ?

-Anlatımda;eskim,ş ve yabancı sözcüklerin yerine,Türkçe sözcüklerin kullanılmasına yönelik bir duyarlık yaşama geçirilmiş mi ?

-Anlatım,çocukların Türkçeyi doğru ve etkili kullanması için öykünebileceği cümlelerle yapılandırılmış mı ?

-Anlatımda,Türkçenin yazım kurallarına uyulmuş,noktalama kuralları yerli yerinde kullanılmış mı ?

(İlköğretimde Çocuk Edebiyatı, s.55)

Bildiri ve Makale Kaynakçası Bilgi Notları:

Okunacak Bölümler:

Çocuk Kitaplarında Uyulması Gereken Eğitim İlkeleri

(İlköğretimde Çocuk Edebiyatı, s. 55-56)

Çocuk Kitaplarında Dilsel ve Görsel Duyarlılık / Doç. Dr. Sedat Sever

Çocuk Kitaplarının Okunabilirlik Ölçütleri Açısından İncelenmesi / Prof. Dr. Firdevs Güneş

Çocuk Kitaplarında Yazınsal Nitelik / Doç. Dr. Selahattin Dilidüzgün

Çocuk Kitaplarında Eğitsellik / Gülten Dayıoğlu

Çocuk Yayınları Konusunda Bilgilendirme ve Çocuk Kütüphaneleri İlişkisinde İletişimin Önemi / Prof. Dr. Aysel Yontar.

BİÇİM AÇISINDAN ÇOCUK KİTAPLARI

Çocuk kitaplarını tanımak ve anlamaya yönelmek için:

- a) Çocukların kitaba yönelmelerini sağlayan biçimsel ögeler (dış yapı)
- b) Çocukların kitapla etkili iletişimini sağlayan ögeler (içerik – iç yapı)

Çocuğun gelişme ve büyüme evrelerine göre kitabın dış yapı ögeleri:

a) Büyüklük (boyutlar) :

- öncesi dönemde
- okul döneminde

b) Kâğıt özelliği:

- Kitabın kullanılma süresine uygun kâğıt kullanımı
- Dayanıklı kâğıt seçimi
- Yazıların rahat okunmasına uygunluğu
- Yazı, resim ve renk uyumu

c) Kapak-cilt:

- Kapağın tasarım değeri var mı ?
- Çocuğun ilgisine uygun mu ?
- Kapak kâğıdı dayanıklı mı ?
- Cildi sağlam ve özenli mi ? Sayfaları açılıp kapanabiliyor mu ?
- Ön,arka kapak ve sırt yazıları yazılmış mı ?

ç) Sayfa düzeni ve tasarım:

- Kitaptaki yazı, resim, rakam, fotoğraf, çizgi unsurları uyumlu ve bütünlük içeriyor mu ?
- Tasarımın sanat ve estetik değeri var mı ?
- Kitap, okuma-izleme rahatlığı sağlıyor mu ?

d) Harflerin büyüklüğü:

- Harflerin oranı çocuğun yaş ve gelişimine uygun mu ?
- Harf, sözcük ve satır araları özenli mi ?
- Harfler okuma hızını engelleyici mi ?

e) Resim ve resimleme:

- Resimler metinle uyumlu mu ?
- Resimler yaş düzeyinin algılamasına uygun mu ?
- Resimlerin sanat ve estetik değeri var mı ?
- Resimler çocukların iletişim kurmasına olanak sağlıyor mu ?
- Resimler çocukların duyu algılarını geliştirici özellikler taşıyor mu ?
- Resimler duygu ve düşünce dünyalarını harekete geçirici mi ?

Çocuk kitaplarında resim:

- Yaş büyüdükçe resim oranı azalmalı
- Resimler görme duyusunu etkileyecek nitelikte olmalı
- Çocuğun ilgisini uyandırmalı
- Çocuğun dünyasına kitabın girmesini sağlayıcı özellikler taşınmalı
- Yazı, renk, resim bütünlüğü içermeli
- Çocukların düşlerini harekete geçirici olmalı
- Resimli kitaplar, çocuğun sanat ve edebiyat etkileşimine katkı sağlayıcı özellikleri yansıtmalı
- Çocuğun bakmasına, görmesine ve anlamasına olanak tanınmalı
- Resimler metnin gerçekliğinden uzaklaşmadan, sanatçının algısıyla estetik biçimde sunulmalı
- Resimler çocuk algısının ne altında ne de çok üzerinde bir anlatımı yansıtmalı
- Sözcüklerin anlatamadığını resimle açıklayabilmeli
- Metin-resim uyumu ile yeni anlam katmanları sağlayabilmeli

Okul Döneminde Resimli Çocuk Kitaplarının Amacı ve İşlevi:

- “-Bilinlenleri yinelemekten daha çok, çizgileriyle, yarattığı kurgularla özgün bir özellik taşıyor mu ?
- İzleyicide, sanatçı tarafından yapıldığına, böyle bir duyarlılığı yansıttığına yönelik izlenim uyandırıyor mu ?
- Çocuklarda resim yapma, görsel metinlerle iletişim kurma isteği uyandırıyor mu ?
- Yazınsal metin iletilerini görsel öğelerle tamamlıyor mu ?
- Sözcüklerle anlatılanlara görsel yorumlar getiriyor mu ? Yazılarla anlatılamayanları okurun belleğinde canlandırıyor mu ?
- Çocuğun sanat eğitimine katkı sağlayacak; onun duyarlık eğitimini destekleyecek özellikler taşıyor mu ?“

(İlköğretimde Çocuk Edebiyatı, s. 49)

Not:

Çocuk kitaplarının dış yapı özellikleri için “**İlköğretimde Çocuk Edebiyatı**” kitabının 41-49. sayfası okunmalı ve incelenmeli.

Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı / A. Ferhan Oğuzkan (Çocuk Yayınlarının Özellikleri, s. 304-330)

Çocuk ve Edebiyat / Sedat Sever Çocuk Kitaplarında Resim (s. 159-189)

Bir tür olarak “Resimli Kitap” (Picture Book) nedir ? Kaç Türlü resimli kitap vardır ? Hangi yaşa hangi tür resimli kitap uygundur ? Resimli kitaplarda ne gibi içerik özellikleri bulunur ? / Prof. Dr. Nilüfer Tuncer.99 Soruda Çocuk Edebiyatı. Yayıma Hazırlayan Mustafa Ruhi Şirin, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul:1998, s. 202-205

Ve bildiri-makale kaynakçasında yer alan kaynaklar.

ÇOCUĞA KİTAP SEÇİMİNDE **ÖNCELİKLİ İLKELER**

İÇERİK AÇISINDAN

- Tema'sı çocuğa göre mi ?
- Plan ve kurgusu yeterli mi ?
- Konusu çocuğa uygun mu ?
- İletisi çocuk için yararlı mı ?
- Dil ve anlatımı çocuğa katkı sağlayacak düzeyde mi ?

BİÇİM AÇISINDAN

- Boyutu çocuğa uygun mu ?
- Kağıdı kullanışlı mı ?
- Kapak ve cildi dayanıklı mı ?
- Sayfa düzeni yerinde mi ?
- Harf ve punto yaş düzeyine ve metne uygun mu ?
- Resimler metne göre mi ?

KİTABIN DEĞERİ AÇISINDAN

- Kitabın çocuğun gelişimine (dil gelişimi, zihinsel gelişim, kişilik gelişimi, düşünce gelişimi, sosyal-toplumsal gelişim) katkı sağlayacak düzeyde mi ?
- Çocuk gerçekliğine uygun mu ?
- Çocuğa göre mi ?
- Çocuk bakışını yansıtıyor mu ?
- Edebiyat, sanat ve estetik değeri var mı ?

ÇOCUK AÇISINDAN

- Yaş düzeyine uygun mu ?
- Okuma düzeyinin gelişmesine katkı sağlayıcı mı ?
- Sınıf birikimine (ilgili dersin amacına) göre mi ?
- Okuma isteği uyandıracak nitelikte mi ?

ÇOCUĞUN DURUMUNUN BİLİNMESİ

- Sosyal gösterge durumu
- Kültürel gösterge durumu

- Çevreye ilişkin gösterge durumu

Kaynakça ve Okuma Notları:

- Çocuk ve Kitap Etkileşiminde İlk Adımlar / Çocuk ve Edebiyat – Sedat Sever. S. 12-13
- Kitaplar Çocuklara Nasıl Seslenmelidir ? / Çocuk ve Edebiyat- Sedat Sever. S.14-16
- Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Kitapları / Çocuk Edebiyatı Kültürü-Mustafa Ruhi Şirin. S.53-62
- Çocuk Kitaplarının Okunabilirlik Ölçütleri Açısından İncelenmesi / Prof. Dr. Firdevs Güneş. I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu (20-21 Ocak 2000).Yayıma hazırlayan Sedat Sever.Ankara : 2000 (Makale ve Bildiri Kaynakçasında fotokopisi yer alıyor).
- Çocuk Yayınları Konusunda Bilgilendirme ve Çocuk Kütüphaneleri ilişkisinde iletişimin Önemi / Prof. Dr. Aysel Yontar,Binbir Kitap,cilt 1, s. 3. (Makale ve Bildiri Kaynakçasında fotokopisi yer alıyor).

ÇOCUK VE İLKGENÇLİK EDEBİYATINDA YAKLAŞIMLAR

- Çocuk gerçekliği
- Gerçekçi çocuk kitapları
- Otoriter yaklaşım
- Antioriter yaklaşım
- Genç kız edebiyatı
- Serüven kitapları
- Sorun odaklı yaklaşım
- Masal ve fantastik edebiyat

Çocuk Gerçekliği

Sanatçıların çocuğun yaşına uygun olarak dil gelişimini, ilgi ve gereksinimlerini de göz önünde bulundurarak eserini oluşturma yaklaşımı.

“Çocuk gerçekliği çocuklaşmak demek değildir. Çocuk gerçekliği çocukların gerçekmiş gibi alımladıkları, fakat hiç de nesnel olmayan alımlama farklarının yakalanmasıdır.”

Çağdaş Çocuk Yazını, Selahattin Dilidüzgün, s. 83

“Çocuk yazını konusunda belli düşüncelerim var. Çocuklar her zaman bir şeye yeni başlayan insanlardır. Onlar her şeye ilk kez başlarken aynı zamanda çevrelerindeki her şeyle de yeni tanışır. Örneğin ilk kez severler, ilk kez nefret ederler, ilk kez bir arkadaşları olur, ilk kez yolculuğa çıkarlar vs. Bütün bunlar, onlar için ilk kez gerçekleşen şeylerdir. İşte bu ‘ilk kez’leri anlatmak bile başlıbaşına yazına ve sanata bir meydan okumadır. Böylesi ‘ilk kez’leri anlatmak ancak gerçeklik sınırları içinde olasıdır.”

Peter Hartling, Çağdaş Çocuk Yazını’ndan naklen, s. 83

“Çocuk, doğal olarak bir kitapta kendi gerçeğini arar.”

Selahattin Dilidüzgün

Çocuk gerçekliği ve yazar-sanatçı:

Çocuklar nelerden hoşlanır, nelere güler ?

Heyecanları nelerdir ? Nelere üzülür ?
Arkadaşları ve çevresiyle neleri paylaşmak ister ?
Neler, nasıl paylaşılırsa sevinç ve mutluluğu artar, onun coşkusuna yenileri eklenir ?
Onu örseleyen, onun yeteneklerini körelten, gizil güçlerini solduran olaylar nelerdir ?
Çocuklar hangi ortamlarda yeti ve yetenekleri bütün doğallığı ile yaşama geçirir ?
Onu yaşam sevgisi nasıl beslenir ?
Çocuklarla yaşamın hangi sorunları paylaşılmalıdır ?
Onlar, sorunların çözümüne nasıl ortak edilmelidir ?
Çocuk gerçekliğin yetişkininkinden ayrılan yanları nelerdir ?
Farklı toplumsal ve ekonomik koşullarda yaşayan çocukları ortak duyarlıklarda buluşturan temel öğeler nelerdir ?
Çocuk duyarlığının evrensel boyutları nelerdir ?

Sedat Sever, Çocuk ve Edebiyat, s. 21

Örnek metin: Albert Lamorris / Kırmızı Balon (Kitap ve Film)
Uçurtmam Bulut Şimdi / Sevim Ak

Gerçekçi Çocuk Kitapları

“Gerçekçi çocuk kitapları”, herhangi bir döneme ait olan kitapları simgelemez. Bu kitapları belirleyen, anlatım biçimi, yapıtlarda kurulun dünya ve ele alınan konulardır. Gerçekçi çocuk kitaplarının en önde gelen göstergelerinden biri, konularını gerçek yaşamdan alarak, fantastik öğelere hiçbir biçimde yer vermemesidir. Başka deyişle, gerçek çocuk kitaplarında çocuğun kendi yaşam bağlamında karşılaşabileceği türden sorunlar ele alınır.”

Klaus Doderer, Çağdaş Çocuk Yazını, naklen, s.73

“Hem fantastik hem gerçekçi kitaplar temelde kurmaca özellik taşırlar. Bu nedenle, ne fantastik yazını gerçekdışı diye sınıflandırabiliriz, ne de gerçekçi kitapları gerçeğin aynası olarak değerlendirebiliriz. Tersine, iki tür de kendi biçimleri ve biçimleri doğrultusunda gerçeklerle hesaplaşan sanatsal ürünler ortaya koyar. Çünkü, yazının kendisi her zaman gerçeğe gönderme yapan bir özellik gösterir.. Gerçekçi çocuk kitaplarının sınırlarını, olması olası olaylar, yani gerçek yaşamda olabilirlik koşulu çizer. Aynı zamanda, bütün olaylarda mantıksal bir yaklaşım ve anlatım olmalıdır.”

Peter Schneider, Çağdaş Çocuk Yazını, naklen, s. 73

“Gerçekçi çocuk kitaplarının çocuğun yaş ve dil yetilerini, düşünme boyutunu aşmayacak nitelikte olup, kitapta ele alınan konuların, olayların belli bir bütünlük ve bağlantı içinde sunulması gerekiyor.”

Peter Schneider, gerçeklik yaklaşımını dört gruba ayırıyor:

- Biçimsel gerçekçilik
- Sanatsal gerçekçilik
- Eğitsel gerçekçilik
- Eleştirel gerçekçilik

BİÇİMSEL GERÇEKÇİLİK

Biçimsel gerçeklikte amaç, çocuğun toplumsal yapıya uyum sağlamaktır.

“Çocuğun kendine özgü düşünme, davranış, tepki ve benzetmeleri bu kitaplarda hiç yer almayarak, gerçekçi ama erdemlerin öne konduğu bir biçimde veriliyordu. Bu yüzden, bu gibi kitaplarda çocuğun gerçeklerinden çok, dönemin eğitim politikasından, ya da yazarın çocuğa dikte ettiği gerçeklerden söz edebiliriz.”

Selahattin Dilidüzgün, Çağdaş Çocuk Yazını, s.74

“Biçimsel gerçekçiliği benimsemiş olan kitaplar aynı zamanda otoriter bir kimlik taşımaktadırlar. Çünkü yazar, çocuğun gerçeklerinden uzak, çocuğun yanında değil, her zaman onun üzerindedir; ona doğruları gösteren, çocukken ve yetişkin olduğunda nasıl davranması gerektiğini ona belletmeye çalışan bir otoritedir.”

Selahattin Dilidüzgün, Çağdaş Çocuk Yazını, s.75

- Biçimsel gerçekçiliğe dayalı kitaplar her an işaret parmağı havada öğretmene benzer.
- Biçimsel gerçekçilik yaklaşımını yansıtan kitaplar çocuk gerçekliğini dikkate almaz.
- Biçimsel gerçekçiliği merkeze alan kitaplarda dil, edebiyat ve sanat kaygısı yoktur.
- Biçimsel gerçekçiliğin yansıdığı kitaplar “çocukta çok yetişkinlerin gerçekleri ve salt öğreticilik boyutu” egemendir.

SANATSAL GERÇEKÇİLİK

Heinrich Wolgast’a göre:

“Çocuk kitapları, bilgi ve ahlaki öğretimi sunan bir kaynak olmaktan öte sanatsal özellikler taşıyan bir sanat yapısı olmalıydı.”

Çağdaş Çocuk Yazını, naklen, s. 77

Çocuk kitaplarına sanatsal gerçekçiliğin yansması 19.yüzyılın ilk çeyreğinde başlar.Türk çocuk ve ilk gençlik edebiyatında ilk örnekler 1980 sonra ortaya çıkar.

EĞİTSEL GERÇEKÇİLİK

Çocuğu öz gürlükleri olan bir özne kabul eden bir yaklaşımın yansıdığı kitapların ortaya çıkmasıyla eğitsel gerçekçilik örnekleri ortaya çıkmaya başlamıştır.

Eğitsel gerçekçilik yaklaşımı,idealize kız ve erkek figürlerinin tam aksine,çocuk bakışımın yansıdığı bir anlayışa dayanır.

ELEŞTİREL GERÇEKÇİLİK

- Önce, buyurgan ve eğitsel gerçekliğe karşı antiotoriter yaklaşım belirdi.
- “Yeni gerçekçilik anlayışının doğurduğu antiotoriter çocuk edebiyatı,”çocuğun sosyal,duygusal yaşantılarını,onun günlük yaşamı içinde gösterme” amacındadır.

İlk örneklerden biri:

Kim Tutar Salatalık Kralı / Christine Nöstlinger

Hans-Heino Ewers’e göre, antiotoriter çocuk kitaplarında ağırlık “daha çok yazarın tutumuyla ilgili” dir.

Antiotoriter çocuk kitabının sınırlarını,”başta yazarın okuruyula kurduğu ilişki ve olayları sunuş biçimi,daha sonra da ele aldığı konunun kendi içindeki özellikleri” belirler.

Otoriter yaklaşım nedir ?

“Yazarın kendi görüşünü ve eleştirisini okuruna zorla benimsetecek derecede olayları tek yanlı sunması ,anlatımında duygusal ve retorik efektler kullanarak kitabın vardığı sondan başka olasılığa yer vermemek,otoriter anlatımın göstergelerindendir.

Selahattin Dilidüzgün,Çağdaş Çocuk Yazını, s. 79-80

- Antiotoriter yaklaşımın ilk örneği Astrid Lindgren’in “Uzun Çoraplı Kız Pipi” kitabı kabul edilir.

Antiotoriter yaklaşımı özetleyen çocuk gözüyü le yetişkinlere eleştiri yöneltten Alman yazar Susana Kilian’ın şiiri:

Çocuk Olmak Güzel mi ?

Şunu yap ! Bunu yap !
Ona elini sürmesene !
Biraz acele etsene !
Ayaklarını çeksene !
Öyle yan oturmasana !
Tanrım, ne kadar aptalsın !
Lokmaları öyle tıkinmasana !
Şarkı söylemeyi kessene !
Sen yalnızca para aşırırsın !
Hoplayıp zıplamayı kessene !
Beni deli ediyorsun !
Yerlere çömelip duruyorsun !
Demek yine kırık not !
Git de bira getir artık !
Her şey burnunu sokmasana !
Bunları kendinde yaparsın !
O kadar yaylanıp oturma !
Şimdi hiç zamanım yok !
Ağlamayı kes artık !
Canımı da sıkma !
Kapıyı yavaşça kapat !
Beni rahat bırak !

Çocuk olmak güzel mi !
Çocuk olmak berbat !

Çeviri: Selahattin Dilidüzgün
Çağdaş Çocuk Yazını, s.80-81

“Çocuk kitaplarında pedagojik eğilimlerin ağır bastığı, çocuğun tek yanlı bir bakış açısıyla yansıtıldığı anlayış kırılarak yerini eleştirel gerçekçi bir anlayışa bıraktı. Bu doğrultuda oluşan kitaplarda, artık çocuğun kendi toplumsal yaşantıları hem gerçekçi, hem de çok açılı görüşlerin sergilendiği bir düzlemde verilmeye başlandı.”

Peter Schneider, Çağdaş Çocuk Yazını ,naklen, s.81

- Çocuk bakışının gelişmesi ve içerik kazanmasında antiotoriter yaklaşımın payı büyük olmuştur.

GERÇEKÇİ ÇOCUK KİTAPLARI

- 1)Genç kız kitapları
- 2)Serüven kitapları
- 3)Sorun odaklı kitaplar

Genç Kız Kitapları

“En genel çizgileriyle kız kitapları, okur olarak kızları amaçlar, onların kendine özgü büyüme, toplumsallaşma, fizyolojik ve psikolojik değişimlerine ışık tutacak kitaplardır. Bunun ötesinde baş kişileri çoğunlukla kızlar olan bu kitaplar, kızların ilerideki aile, okul ve meslek yaşamlarına göndermeler yaparak rollerine hazırlanmalarını sağlar.”

Karl Ernst Meier, Çağdaş Çocuk Yazını, naklen, s. 94

Karl Ernst Meier, “rollerin oluşumunda kız kitaplarına birinci derecede önem veriyor; çocuğu bu rollere hazırlayıcı işlev yüklüyor” bu kitaplara.

Malte Dahrendorf, “kız kitaplarından beklentinin kendinden beklenen role kendisini hazırlaması olmadığını, tersine, bu kitapların toplumun bir parçasını oluşturan kız çocuklarının rollerini öğrenmede karşılaştıkları sorunlarda onlara yardımcı olacak araçlardan yalnızca birisi olduğunu söyler”.

Çağdaş Çocuk Yazını, naklen, s. 94

Serüven Kitapları

“Çocuğun düş gücünün ve içindeki eylem, gerilim, heyecan dürtülerin yoğunluğundan kaynaklanan, serüven duygularını karşılayan kitaplardır.”

Karl Ernst Meier

“Bu kitaplarda eylemsel boyut yoğun olmalı, yabancı ve alışılmadık çevre ve olaylar işlenmeli, öykü olabildiğince gerçekçi bağlantılar içinde sunulmalıdır.”

Karl Ernst Meier, Çağdaş Çocuk Yazını, naklen, s. 96

Sorun Odaklı Çocuk Kitapları

“Okurun hayatında önem taşıyan değerlerin sorunların konu edildiği ve çocuğun içinde yaşadığı sorunları doğru anlamayı içeren bir edebiyat yaklaşımı”

Karl Ernst Meier

Selahattin Dilidüzgün'e göre,

- Sorun odaklı kitaplar, “çocuğun ve gencin anlayamadığı ya da doğrudan iletişim kuramadığı bazı gerçekleri yazın yoluyla onun dünyasına sokmayı amaçlar. Örneğin, okurun okuma gereksinimleri de dikkate alınarak aile çatışmaları, iletişimsizlik, kent yaşamı, toplumsal gruplaşmalar, okul ve meslek yaşamına ilişkin sorunlar bu bağlamda çok açılı bir yolla gözler önüne serilir. Kendi dünyasına, kendi sorunlarına benzer bir dünyayı yazımsal

ürünlerde bulmak, çocuk ve gençler için sorunların çözümünde hazır bir reçete anlamı taşımaz. Önemli olan okurun belli konularda bilinçlendirilmesi, benzer gerçeklerin farklı ve çok açılı ona sunulmasıdır.

Çağdaş Çocuk yazını, s. 97

Sorun odaklı kitaplar;

- a) Okuma motivasyonunu artırır ve edebiyat eğitimine katkı sağlar.
- b) Bireysel gelişimi destekler.
- c) Toplumsal gelişimi olumlu etkiler
- ç) Bireyin sorunlarıyla yüzleşmesini kolaylaştırır.

Örnek: Aslanlarını Arayan Çocuk / Peter Hartling

İçerik:

- özürlülük sorunu
- özürlü arkadaş ve ölüm konusu
- çevre bilincinin uyandırılması
- aile çatışması
- iş hayatının çocuklar üzerine etkileri
- sosyal ve toplumsal sorunlar

Fantastik Edebiyat

Fantastik edebiyat otoriter ve gerçekçi çocuk kitaplarına karşı tepkiden doğan bir tür. 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra ilk örnekleri ortaya çıktı. (ilk örnekler: Pinokyo, Alis Harikalar Diyarında Çağdaş bir örnek: Uzun Çoraplı Kız Pipi).

Fantastik edebiyatın amacı:

“Gerçekçi türdeki kitapların erişemediği noktalara erişmek, salt gerçeklerle anlatılması olanaksız olanı anlatmak, düş gücünün sınırsız olanaklarından yararlanarak okurunda yeni ufuklar açmaktır. Öte yandan, çocukların gerçek yaşamdaki deneyimsizliklerine toplumsal bir bakış açısı kazandırabilmek, fantastik kitapların bir amacı olarak görülür.”

Klaus Doderer, Çağdaş Çocuk Yazını, naklen, s. 48

Fantastik edebiyatın tanımı:

“Bildiğimiz gerçek ve nesnel dünyanın karşısında düş ürünü bir dünyanın yer aldığı anlatılardır.”

Klaus Doderer

Masal ve fantastik ayrımı

“Masalların kurduğu dünya salt düşsel bir kurguda gelişirke,fantastik türlerde sürekli bir gerçek-düş çatışması,gerçek dünya ile düş dünyası arasında bir hesaplaşma vardır.Başka deyişle ,masalın kurduğu usdışı dünyada düş-gerçek çatışması bulunmaz;tersine ,en garip olaylar bile sanki gerçekmiş gibi anlatılır..Masal mantığı bütün kurguya ve anlatıya egemendir.Oysa fantastik kitaplardaki öykülerde,gerçek dünyanın değerleri ortaya konan usdışı değerleri sorgular,gerçek dünyaya gidış gelişler görülür.”

Selahattin Dilidüzgün, Çağdaş Çocuk Yazını, s. 49

“...Masallarda,belli bir mekân ve zaman söz konusu değildir.”

“...Fantastik öykülerde her ne kadar kırmaca bir dünya söz konusu edilse de, yer ve zaman gerçekçi bağlantılar içinde çizilmeye çalışılır..Fantastik olarak ortaya konan olaylar,nesnel dünyanın içinde yer alan onun farklı bir boyutu gibidir.”

Çağdaş Çocuk Yazını, s. 51

“Bildiğimiz bütün masallar birkaç sayfayı geçmeyen kısa anlatılardır,oysa fantastik türde uzun öyküler anlatılır ve roman türünde bol örnekler vardır.”

Örnek:Bitmeyen Öykü / Michael Ende

“Fantastik çocuk kitapları için söylenenler bu türün gerçekle olan ilişkisine işaret ederken, olağan dışılıkların işlevi gerçekleri başka bir boyuttan göstermek,çocuğa,göremediği gerçeği farklı bakış açılarından anlatmaktır.”

Selahattin Dilidüzgün, Çağdaş Çocuk Yazını, s.53

“Fantastik çocuk kitaplarının en önemli özelliklerinden biri olan eğlendirme ve güldürme” dir.

Klaus Doderer

Fantastik edebiyatın işlevi

“Çocuğun düş gücünü geliştirmesinin yanı sıra ona gerçekleri farklı açılardan göstererek onda kendini bağımsız kılabilme,eşitlikçi bir anlayışın yerleşmesini koştalama.”

Malte Dahrendorf

“...Çocuklara ,en azından kendi sorunlarını görebilecekleri kitaplarla hem okuma alışkanlığı kazandırmak hem de onlara bağımsız düşünebilmenin yolunu açıp özgür bir birey olarak yetişme olanağı sağlamak...”

Selahattin Dilidüzgün, Çağdaş Çocuk Yazını, s.62

“Fantastik çocuk kitapları düşsel imgelerden bolca yararlanır.Söz konusu fantastik öğeler her zaman gerçek dünyayla köprüler kurularak verilir.Böylece fantastik kitaplar, masallardan ayrı olarak düş ürünlerini gerçekle bağdaştırır.Bunun ötesinde kullanılan kaçış ve seyahat motifleri ya içsel kaçışları ya da mekânsal kaçışları simgeliyordu.Bu ilişkilerden yola çıkılarak,özellikle baskılı çevrelerde yetişmiş çocuklarda bastırılmış olan duyguların davranış biçimlerinin ortaya çıkartılması çalışmaları yapılabilir.”

Selahattin Dilidüzgün, Çağdaş Çocuk yazını, s. 69

Kaynakça:

Çağdaş Çocuk Yazını / Selahattin Dilidüzgün, Gerçekçi Çocuk Yazını, s. 71, Sorun Odaklı Çocuk Kitapları, s. 97, Fantastik Çocuk Kitapları, s. 45

Masal Atlası, Mustafa Ruhi Şirin,Kök Yayıncılık, Ankara :2007

Okuma Notu:

Çocuk Gerçekliği ve Yazınsal Metinler, Çocuk ve Edebiyat / Sedat Sever, s. 21

OKUR YAKLAŞIMI KURAMI

İki Örnek

- **Şiir Yazma Etkinliği**
- **Edebiyat Çemberi**

*Bu dersi, Dr. Meral Kaya'ya
adıyorum*

İçerik

Okur yaklaşımı kuramı okuyucunun metinle iletişime girme sürecine dayalı bir yaklaşımı içerir:

Okur yaklaşımı, okurun,

- okuduğu metinle ilgili düşünme işlemlerine yönelmesi,
- metne yönelik tepkileri,
- metnin kendisine hissettirdiği,
- yazarın iletisini açıkça mı yoksa ima mı etmiş olduğu,
- ve okurun metne nasıl yaklaşması gerektiğine dayalı eleştirel süreçleri kapsar.

Okur yaklaşımı kuramı, psikoloji, dilbilim, sanat, edebiyat ve eğitimbilimle ilgili öğreti ve yöntemi içerir. Bunlardan bir kısmı,

- okurun metne yaklaşımı ve metnin okuru nasıl etkilediğiyle,
- bir kısmı da metne bakış açısının sosyal ve kültürel boyutuyla ilgilenir.
- Okuma ve okuduğuna tepki-karşılık verme ya da yaklaşma sürecini içerdiği iki yaklaşımın ortak yönüdür.

Okuduğu metni anlama çabası için, karşılık verme;

- Sezinleme
- Tahminde bulunma
- Hatırlama
- Düşünme
- Yansıtma
- Açıklama
- Bağlantı kurma

etkinlikleri cevap vermeyi etkin bir öğrenme çabasına dönüştürecektir.
Öğretmen niçin bu çaba içine girmelidir ?

Her metnin “anlamı ve önemi” okuyucudan okuyucuya değişir.Okuyucunun yaşı, kişisel deneyimleri ve edebiyatla olan ilişkisi (ne kadar farklı ve çok okuduğu, eleştirdiği v.s.) okuyucunun metne ilgisi açısından farklı yaklaşımlar içerir.Ayrıca, okurun metne tepkisi,

- Tepkide bulunduğu zamana
- Tartışma ortamına
- Kişi ve kişilere
- Birden fazla aynı metni okumuş olup olmamasına göre de değişir.

Öğretmenin bu çabayı ortaya koymasını durumunda okurun metin alımlamasını da kolaylaştırabilir.

Okur yaklaşımı, okuyucu ile metin arasındaki iletişime dayanır.Okurun okuduğunu anlama sürecini etkilediği gibi anlamayı içselleştirmesine de katkıda bulunur.

“Bizler deneyimlerden öğreniriz.Düşünme süreci hem okurken hem de okuma sonrası gerçekleşir ve bu da okuma etkinliğini deneyime dönüştürür.”

J. Squire

Rosenblatt'e göre okur yaklaşımı kuramı, bir metnin nasıl anlaşıldığını / yorumladığını ya da öğrenildiğini açıklar:

“Bir metin, kimin okuduğuna bağlı olarak çok farklı şekillerde anlaşılır ve yorumlanır.Her bir okuyucu farklı deneyimler, ilgiler, yetenekler ve farklı yorumlar getirir.Özellikle okuyucunun getirdiği kişisel zemin-arkaplan (background) yorumun içeriğini etkiler / değiştirir.”

İki farklı yorumlama şekli vardır :

- Bir** Okuyucu duyguları ile okur yani metne estetik açıdan yaklaşır ve metnin estetik yorumunu yapar.
- İki** Metni okurken sadece okurun amacı bilgi edinmek ya da kazanmaktır (Buna belli bir amaç için okuma yaklaşımı denir).

Okur, iki farklı okumayı yan yana uygulayabilir.

Edebiyatı yorumlama;

- Kişisel ve
- Sosyal bir etkinliktir.

Öğretmenin başarısı, edebiyatı yorumlamada kişisel ve sosyal yönden yapılan yorumları paylaşması ile gerçekleşir.Çünkü, öğretmen, “okuma deneyiminin değeri ve öneminin” metin hakkında düşünmekten, konuşmaktan ve yazmaktan geçtiğinin farkındadır.

Okur Yaklaşımı Kuramının Sınıf İçi Uygulaması

Okur yaklaşımı

- Yazılı ya da
- Sözlü uygulanır.

Okur neler yapar ? (okuma işlevi)

1. Metne kişisel yaklaşım: bilgi edinmek ve/ya da kişisel (estetik) doyum için... (Burada estetik doyum dedikleri örneğin, çocuğun hikayeyi sevip sevmediği ya da hikaye karakteri yerinde olsaydı ne yapardı gibi yaklaşımlar)
2. Kişisel yorumda bulunurken kendi geçmişini yoruma katması.
3. Kendi hayat deneyimlerini, öğrenimlerini yansıtarak çıkarım sağladığından dolayı metinden anladığına ve yorumuna yeganelik (benzersizlik) getirir. Bu da demektir ki ne kadar okuyucu varsa o kadar da farklı yaklaşımlar ve yorumlar olacaktır.
4. Metni düşünürken ve yorumlarken kendi deneyimlerini katarak yazarın ne demek istediğini anlamak ya da yorumlamak.
5. Metne açık olarak yorumda bulunmak: (Bunlar metin hakkında konuşmak, çizmek, resim yapmak, rol oynamak, seslendirerek okumak gibi).

Öğretmen neler yapar ?

1. Bu metni neden okudukları hakkında çocuklarla konuşmak (çocuklar okuyuculardır bu bağlamda).
2. Çocukların (okuyucuların) metne yaklaşımını sağlamak için gerekli ortamı hazırlamak.
3. Öğrencilerin metin ile kendi deneyimleri arasında ilişki kurmasını sağlamak.
4. Bu ilişkiyi kurmalarını sağlayacak sorular sorması ve tartışma ortamları yaratması ve farklı cevaplar alması (bunlar kişisel yorumlar ve yaklaşımlar olduğu için farklı yorumlara açık olması gerekir).
5. Edebiyat tartışmaları oluşturmak (Burada öğretmen, entelektüel tartışmalara başlangıç yapmış oluyor).

Okur Yaklaşımının Sınıf içi uygulaması için öneriler: Gail Tomkins

Dinleme: edebiyat tartışmalarında paylaşan arkadaşlarının görüşlerini dinlemek

Konuşma: drama, puppetry (kukla gösterisi), karakteri canlandırma

Yazma: okuma defterine görüş yazma, hikayeyi tekrar yazarak anlatma, hikayenin yeni versiyonunu oluşturma, karakter hakkında şiir yazma, yazara yarattığı karakter ya da hikaye ile ilgili mektup yazma

Sanat: drama, kukla, çizme, boyama

Okur yaklaşımı her yaş için farklı etkinliklerle uygulanabilir.

Okur yaklaşımı ile çocukların,

- Duygularına
 - Deneyimlerine
 - Düşüncelerine
- Ulaşabilir öğretmen.

Okur yaklaşımı kuramını bilen öğretmen neyi başarır ?

- Kitap okumaktan zevk alan
- Eleştirel düşünen
- Okuma motivasyonu yüksek
- Yorumu güçlü ve farklı entelektüel bireylerin yetişmesine ortam hazırlar.

Okur Yaklaşımı uygulaması için

İKİ ÖRNEK

Bir

Şiir Yazma Etkinliği

Yaş düzeyi 4-5 ve 6-7-8. sınıflar için

Okunan hikayeyi (olay, karakter, yer v.s.) anlatan ya da hikaye ile ilgili şiir yazma etkinliği)

Uygulama

Hikaye okunduktan sonra (ister bireysel sessiz okuma ya da öğretmenin sesli okuması; yöntem fark etmez) öğrencilerle önce hikaye üzerinde konuşmak ve tartışmak gerekir (karakter, yer, öğrencilerin duyguları, düşünceleri) ve sonra bunları kelimeler şeklinde tahtaya yazar. Daha sonra, öğrencilerden yalnızca kahramanla ya da karakterle ilgili şiir yazma, karakterin ağzından duygularını anlatan şiir yazma gibi (kahramanın yaşadıkları ile ilgili) süreç gerçekleşir.

Şiir yazma etkinliği,

- Yazma tekniğinin geliştirici
- Şiiri tanımayı sağlayıcı
- Edebiyatı sevdireci
- Yorumlama yeteneğini güçlendirici

bir işlevin gerçekleşmesine ortam hazırlar.

İki

Edebiyat Çemberi (literature circle)

Yaş düzeyi: 3 ve üzeri sınıflar için

Amacı Yaş düzeyine göre seçilmiş nitelikli kitapların tümünün küme içinde okunması, değerlendirilmesi, yorumlanması ve paylaşılmasıyla eleştirel okumanın gerçekleşmesi.

Uygulama Öğretmen, sınıfa 4 hikaye kitabıyla gelir.Hikayeleri öğrencilerin merakını çekecek şekilde tanıtır.Hangi kitabı okumak istediklerine göre öğrencileri kümelerine ayırır.Küme içinde her birine ayrı görevler verir.Kümeden bir kişi bilinmeyen kelimelerin anlamını ya da hikaye için önemli kelimelerin anlamını bulur; bir diğeri hikayeyi özetler; bir diğeri karakteri inceler v.b. Her defasında öğrencilerin rolleri değiştirilir.Bir araya geldiklerinde ve hazırlıklarını paylaştıkları zaman kitabı da eleştirmiş ve her yönden değerlendirmiş olurlar.Her hafta, belli bir sayfaya kadar kümeler kitaplarını okur ve hazırlık yapar.Kümedeki her birey kitaba sahip olur.Küme içinde kitap bittiğinde kitabın özetini ya da bir bölümünü kendi seçtikleri şekilde diğer kümelere sunarlar (örneğin, drama, çizim ya da boyama ile).Böylece kümeler dört ayrı hikayeyi nasıl anladıklarını ve yorumladıklarını birbirine yansıtmiş olurlar ve edebiyat çemberi tamamlanır.

Kaynak Ek Metin

“Okur Yaklaşımı Kuramı”

Derleyen Dr. Meral Kaya

OKUR YAKLAŞIMI

Okur ve metin (hikaye ya da şiir) arasında ne geçtiği cevabı birden fazla olan karmaşık bir sorudur. Okur yaklaşımı ile ilgili kuram birçok öğretiyi (bir çok yöntemi) içerir. Bunlar psikoloji, dilbilimi, sanat, edebiyat ve eğitimidir. Bunlardan bazıları metne eğilirken bir kısmı ise okuyana yönelir. Örneğin, bazıları hikayenin yapısına yani fikirlerin ve kelimelerin nasıl düzenlendiğine bakar.Çünkü bu düzen okuyan kişinin anlamasına ve hatırlamasına etkindir. Bazıları ise sadece okurun yaklaşımına ve onun kişiliğinin metne yaklaşımını (metne nasıl karşılık vermesini) nasıl etkilediği ile ya da bu metne bakış açısının (metne tepkisinin ya da cevabının) sosyal ya da kültürel boyutu ile ilgilenir. Ama hepsinin ortak olduğu nokta ise okuma ve okuduğuna tepki (response=karşılık ya da cevap) verme ya da yaklaşma pasif değil tam tersine aktif bir süreçtir. Bu tüm farklı kuramcıların ortak görüşüdür.

Karşılık verme (response) okuyucuların sezinleme, tahminde bulunma, hatırlama, düşünme, yansıtma, açıklama ve bağlantı kurma etkinliklerini yaşadığı sürece cevap verme (response), dinamik ve değişime açıktır. Bir hikayenin anlamı ve önemi okuyucudan okuyucuya

değişecektir. Tabii ki burada okuyucunun yaşı, kişisel deneyimleri ve edebiyat ile olan deneyimleri (ne kadar farklı ve çok okuduğu, eleştirdiği vs.) okuyucunun metne olan yaklaşımında farklı yaklaşımlar içerir. Bunun yanında, her okuyucunun tepkisi (karşılık verme) tepkide bulunduğu zamana, tartışma ortamına, kişi ve kişilere, birden fazla aynı metni okumuş olup olmamasına göre değişecektir.

OKUR YAKLAŞIMI KURAMI (Transactional Theory)

Bu kurama göre okuyucular metin (text) ile iletişime girerler. Diğer bir deyişle okudukları metin hakkında düşünme işlemleri daha karmaşıktır. Bu düşünme süreci metin ile ilgili kişisel tepkileri, metnin kendisine ne hissettirdiği, yazarın ne demek istediği- açıkça mı belirtmiş yoksa ima mı etmiş-, ve metne nasıl yaklaşımları gerektiği-çünkü okuyucu bilirdi farklı metinler farklı amaçlarla okunur, örneğin zevk için ya da bilgi almak için). İşte bütün bu okuyucu-metin arasındaki iletişim okuduğunu anlama sürecini etkiler ve katkıda bulunur. Çünkü “*bizler deneyimlerden öğreniriz. Düşünme süreci hem okurken hem de okuma sonrası gerçekleşir ve bu da okuma etkinliğini deneyime dönüştürür*” (Squire, 1994, p. 644).

Rosenblatt'e göre (1978) okur yaklaşımı kuramı, bir metnin nasıl anlaşıldığını/yorumlandığını ya da öğrenildiğini açıklar. Rosenblatt bu kuramı şöyle özetliyor: *Bir metin kimin okuduğuna bağlı olarak çok farklı şekillerde anlaşılır ve yorumlanır. Her bir okuyucu farklı deneyimler, ilgiler, yetenekler ve farklı yorumlar getirir. Özellikle okuyucunun getirdiği kişisel zemin (background) yorumun içeriğini etkiler/değiştirir.*

İki farklı yorumlama şekli vardır: 1. *Okuyucu duyguları ile okur yani metne estetik açıdan yaklaşır ve metnin estetik yorumunu yapar.* 2. *Metni okurken sadece okurun amacı bilgi edinmek ya da kazanmaktır.* Buna belli bir amaç için okuma (efferent) yaklaşımı denir. Bazen bu ikisi arasındaki fark belirgin değildir. Okuyucu her ikisini de aynı anda uygular.

Edebiyata yaklaşım diğer bir deyişle edebiyatı yorumlama hem kişisel hem de sosyal bir etkinliktir. Öğretmen bunları birçok yönden başarır. Bu yollardan bir tanesi bu yorumları ya da düşünceleri paylaşmaktır. Okuryazarlığın sosyal doğası bu kuramın çok önemli bir parçasıdır, çünkü okuma deneyiminin değeri ve önemi metin hakkında düşünmekten, konuşmaktan ve yazmaktan geçer/anlaşılır. Yorum aktif olmalıdır, bireyler (öğrenciler) bunu diğerleri ile paylaşmalıdır.

BU KURAMININ SINIF İÇİ UYGULAMALARI

Okur yaklaşımı yazılı ve/ya da sözlü uygulanır.

Okur ne yapar ?

1. Metne kişisel yaklaşım: bilgi edinmek ve/ya da kişisel (estetik) doyum için...(Burada estetik doyum dedikleri örneğin, çocuğun hikayeyi sevip sevmediği ya da hikaye karakteri yerinde olsaydı ne yapardı gibi yaklaşımlar)
2. Kişisel yorumda bulunurken kendi geçmişini yoruma katması.
3. Kendi hayat deneyimlerini, öğrenimlerini yansıtarak çıkarım sağladığından dolayı metinden anladığına ve yorumuna yeganelik (benzersizlik) getirir. Bu da demektir ki ne kadar okuyucu varsa o kadar da farklı yaklaşımlar ve yorumlar olacaktır.
4. Metni düşünürken ve yorumlarken kendi deneyimlerini katarak yazarın ne demek istediğini anlamak ya da yorumlamak.
5. Metne açık olarak yorumda bulunmak:(Bunlar metin hakkında konuşmak, çizmek, resim yapmak, rol oynamak, seslendirerek okumak gibi).

Öğretmen neler yapar ?

1. Bu metni neden okudukları hakkında çocuklarla konuşmak (çocuklar okuyuculardır bu bağlamda).
2. Çocukların (okuyucuların) metne yaklaşımını sağlamak için gerekli ortamı hazırlamak.
3. Öğrencilerin metin ile kendi deneyimleri arasında ilişki kurmasını sağlamak.
4. Bu ilişkiyi kurmalarını sağlayacak sorular sorması ve tartışma ortamları yaratması ve farklı cevaplar alması (bunlar kişisel yorumlar ve yaklaşımlar olduğu için farklı yorumlara açık olması gerekir).
5. Edebiyat tartışmaları oluşturmak (Burada öğretmen, entelektüel tartışmalara başlangıç yapmış oluyor).

Bu kuramı bilen ve değişik etkinliklerle uygulayan öğretmenler kitap okumaktan zevk alan, eleştirel düşünen ve okuma motivasyonu yüksek, yorumu güçlü ve farklı entelektüel bireyler yetiştirir

Okur yaklaşımı kuramı her yaş için farklı etkinliklerle uygulanabilir. Okur yaklaşımı ile çocukların duygularına, deneyimlerine, düşüncelerine ulaşılabilir. Çok küçük yaşlar bile buna dahildir. Yazma ve konuşmada yetkin olmasalar bile vücut dili ve yüz ifadesi ile yaklaşımda (yorumda) bulunurlar.

Bu kuramın sınıf içi uygulamasında şu gibi etkinlikler kullanılır: (Gail Tompkins)

Dinleme: edebiyat tartışmalarında paylaşılan arkadaşlarının görüşlerini dinlemek

Konuşma: drama, puppetry (kukla gösterisi), karakteri canlandırma

Yazma: okuma defterine görüş yazma, hikayeyi tekrar yazarak anlatma, hikayenin yeni versiyonunu oluşturma, karakter hakkında şiir yazma, yazara yarattığı karakter ya da hikaye ile ilgili mektup yazma

Sanat: drama, kukla, çizme, boyama

Kaynakça:

Tompkins, G (2006). Language Arts Essentials. Columbus, Ohio: Pearson.

Huck, C. S., Hepler, S., Hickman, J., Kiefer, B. Z. (2001). Children's Literature in Elementary Schools. Boston: McGraw Hill.

Nettles, D. H. (2006). Comprehensive Literacy Instruction. Boston: Pearson.

Squire, J. (1994). Research in reader response, naturally interdisciplinary. In R. Ruddell, M. Ruddell, & H. Singer (Eds.), *Theoretical Models and Processes of Reading* (4th ed., pp. 637-652). Newark, DE: International Reading Association.

Rosenblatt, L. (1978) The reader, the text and the poem: the transactional theory of the literary work. Carbondale: Southern Illinois University Press.

ÇOCUKLAR İÇİN ŞİİR

Bu dersi, Fazıl Hüsnü Dağlarca'ya adıyorum.

*Bazı şiirler büyümeyi seçer,
ilk yaşlarda durarak
var ederler kendilerini.*

Fazıl Hüsnü Dağlarca

Şiir

1.Zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan edebi anlatım biçimi, manzume, nazım.2.Bir şairin, bir dönemin bu sanatı kullandığı özel biçimi:Romantik şiir.Tanzimat şiiri.3.Düş gücüne, hayale, imgeye, gönle seslenen, anı, duygu, coşku uyandıran, etkileyen şey.

TDK Türkçe Sözlük, 2005

Çocukların sevebileceği şiirler:

- Duraklar az hece sayısından meydana gelmelidir.Yani, 6+5'li yerine 4+4+3 vezinli şiirler kullanılmalıdır.Özellikle 4+4+ ve 4+3 ölçüleri tercih olunmalıdır.*
- Mısralar pek uzun olmamalıdır.*
- Duraklar belirli olmalıdır.*
- Her mısra, veya beyit ayrı bir cümle olmalı,yani beyit ile anlamda bitmiş bulunmalıdır.Böylece şiir çabuk anlaşılmalıdır.*
- Kafiyeler sık ve belirli olmalı.Kafiyeli mısralar birbirlerinden uzaklaşır veya kafiyeler hafif, yarım olursa çocuğun ilgisi azalmış olur.*

- f) Hayaller çok belirli olmalı.Tasvirler tamam ve kesin yapılmalıdır;anlatım mecazlı ve kapalı olmamalıdır.
- g) Duyguların çözümünden çok,olaylara yer verilmeli bunlarda sınırlı bilgiye ve basit denemelere dayanmalıdır.La Fontaine'in çocuklar için başarılı oluşu, her zaman onlarca biline hayvanlara bağlı olaylara dayanmış olmasındandır.
- h) Konuları vatan ve millet olan şiirler tavsiyeye değer.Siyasi, karamsar şiirleri belletmek hem haksızlık, hem de yanlış olur.

İbrahim Alâaddin Gövsa

İbrahim Alâaddin'in sıraladığı niteliklere bir de, manzumedeki bazı kelime ve mısra tekrarlarının (ezberleme kolaylığı ve çocuğu etkilendirme bakımlarından) isabetli olacağını eklemek gerekir.

Dr. A. Ferhan Oğuzkan da, çocukların sevebilecekleri şiirler için şunları söylemektedir:

“Yaşına ve kavrayışına uygun olan ve iyi bir atmosfer içinde sunulan her şiir, çocuğun hoşuna gider.Bununla birlikte anaokulunda ve ilkokulun ilk devresinde okuyan çocuklar daha çok mizahi ve tasviri şiirlerden zevk alırlar.İlkokulun ikinci devresinden itibaren çocuklar, başarılı olmak şartıyla, çeşitli türlerde yazılmış şiirlerden ayrı ayrı hoşlanırlar.

Mizahi şiirler, kelime oyunlarına dayanan, tekerlemeleri andıran, konusu bakımından da komik unsurları ve kahramanları meydana getiren şiirlerdir.Genel olarak birinci ve ikinci sınıf öğrencileri, içinde güldürücü unsurlar, nükteler bulunan bu tip şiirleri çok severler.Daha büyük çocuklar ise bu şiirleri bazen “çocuksu”, bazen se “saçma” bulurlar.Bununla birlikte dördüncü ve beşinci sınıf öğrencileri, bu türde kendileri de kısa denemeler kısa denemeler yapmaya çalışırlar.

Ahenk, anlatım ve dil seviyesi bakımından başarılı olan mizahi şiirler, çocuklardaki şiir sevgisini uyandırmaya ve geliştirmeye yarar.Önceleri sadece bu çeşit şiirlerden zevk alan bir çocuk yavaş yavaş daha ciddi ve daha öz şiire yakın manzumeler okumaktan zevk alamaya başlar.

Çocukları etkileyen şiirlerin büyük kısmı da tasviri şiirlerdir.Çocukların yakından tanıdıkları hayvanları, kuşları, balıkları, ağaçları, bitkileri ve eşyayı anlatan şiirler daima ilgiyle dinlenilir veya okunur.Çocuklar bu türlü şiirlerde kendi hayat tecrübeleriyle yakından ilgili fakat kendilerinin dile getiremedikleri olayların tasvirini bulurlar.Sınırlı da olsa, kendi bilgi, görgü ve duyuları ile şiirlere konu alan varlıklar arasında kolaylıkla bir ilişki kurabilirler.

Tasviri şiirlerin seçiminde öğretmen için büyük bir güçlük yoktur.Çoğu kez yedi yaşındaki bir çocukla on yaşındaki seçilen şiir kelime ve anlatım tarzı bakımından çocuğun anlayış seviyesinin üstünde olmasın.”

A. Ferhan Oğuzkan

Çocuğu şiir ezberletip okutmanın başlıca yararları:

- 1) **Anadil Sevgisi ve Eğitimi:** Ezberlediği şiirlerle çocuk, önce anadilinin kullanımını tanıyacak, sonra milli edebiyatın sanat eserleriyle karşı karşıya gelecektir. anadiliyle yazılmış iyi örnekleri tanıyan çocuğun hafızası da kalan kelimeler, deneyimler, buluşlar... Milli dil bilinç ve geleneğinin gelişmesine yol açar.
- 2) **Zevk ve Sanat Eğitimi:** Küçük yaştan itibaren şiirle karşılaşmış olan çocukta, zamanla sanat eserlerine, değerli yazılara karşı ilgi belirecek, şiir okuma isteği uyanacak, okuduğu şiirler arasında beğendiklerini ezberlemek ve bir deftere yazmak alışkanlı belirecektir. Böylelikle de şairlerimizi tanımak mümkün olacak, çocuğun estetik duyguları ve edebi zevki gelişecek, iyi yazma becerikliliği, okuma isteği artacaktır.
- 3) **Hayal Gücü Eğitimi:** Şiirden zevk alan bir çocuğun ve gencin hayal gücü genişleyecek, seziş ve duyuşları artacaktır.
- 4) **Bellek Eğitimi:** Belleğinde eğitimle, alıştırmalarla güçlendirdiği bir gerçektir. Belleği geliştirmek için, ölçülü bir sınır içinde kalmak üzere, dikkatli bir ezberlemeye de ihtiyaç vardır. Birçok hallerde dikkatle belleğin birleştiği olur. Kuru kuruya yapılmayan bir ezber, bellek ile beraber dikkati de geliştirir.

Ezberleme ve ezberden okum aynız nazım (şiir) için düşünölmelidir. Güzel düzyazı (nesir) parçalarının, özlü sözlerin, tasvirlerin.. ezberlenmesi ve ezberletilmesi de gerekir. Fakat bunların uzun olmamasına özellikle dikkat edilmelidir.

- 5) **Sosyal Eğitim:** Bir topluluk, veya bir kişi önünde zberden bir şey okuyan çocuğun kendine güvenme duygusu gelişir, utangaçlıktan kurtulmaya başlar. Böylece, rahat konuşmaya alışarak sosyal kişiliği kuvvetlenmiş olur.
- 6) **Milli, Ahlaki ve İnsani Eğitim:** Ezberlenecek konuların bir bölümü de milli, ahlaki ve insani olmalıdır. Çocukta bu sosyal duyguların gelişmesinde ezber parçalarının büyük etkileri görölür.

Şiir veya düzyazı, bir kişi tarafından söylenebileceği gibi sınıfta, bahçede, bir gezide topluca da tekrarlanabilir. Toplu ve ahenkli telaffuzu sağlayacak olan koro denemelerinden, disiplinsizliğe yol açacağı korkusuyla, çekinmemek gerekir.

Enver Naci Gökşen

Çocuk ve Şair:

“Çocuk daha konuşmaya başlarken şiir cümlesinin yapısına uygun bir yol tutar, kafiye olan ve ses özelliği bakımından birbirine çok benzeyen kelimeleri kullanır. Esasında, dikkat edilirse, çocukların kelimelere başka bir hava, başka bir güzellik kattıkları görölür. Onlar yetişkinlerin klişe halinde kullandıkları sıfat takımlarına, mecazlara ve benzetmelere pek itibar etmezler. Kendi iç dünyalarını ve düşünme tarzlarını yansıtan şekilleri tercih ederler. Böylece, şairle çocuk anlatım serbestliğinde, yenilik ve tazelik ardında gitmekte birleşmiş olurlar.

Çocukları şiire yaklaştıran başka bir husus da ahenk unsurudur.Durağı, kafiyesi, iç ahengi ile çok kısa sekliyle şiir, her normal çocukta varolan ritim duygusunu besler, müzik ihtiyacını karşılar”

A. Ferhan Oğuzkan

Çocuk ve Şair

*Çocuk inci atsa da denize
şair açar sözcüklerin ötesini
Hayat gerçek, hayâl uzun
pusulasız gemilerle liman arasında
yeni anlam ve müzik doğurganı*

*Bitmeyen sarnıçtan
süt içer gök bakışlı fincanla
çocukken uçurduğu mermer kuşa
resimle öğretir unuttuğu ilk kanat sesini*

*Biten yolları kaldığı yerden
uzatır aslanların terkettiği zirvelere
büyümüş olduğunu sezer birden
bir boyda görür çocukluğu ile kendini
anıları saklayan تنها aynada*

*Müzikli dürbünleri olsa da kaldıraç
uzanamaz istediği her bilinmez yere
aydan patika yolların ışığıyla
çocuk yükseltir şairi göklere*

Rüya Saati / Mustafa Ruhi Şirin

Çocukların okuduğu şiirlerin özellikleri:

“Çocuklar her yaşta şiirden hoşlanırlar.Okuma- öncesi dönemde kendilerine okunan uygun şiirleri dinlemekten ve daha ileri yaşlarda da anlamını tam olarak kavramasalar bile ses değeri üstün basit mısra ve beyitleri ezbere söylemekten zevk duyarlar.

Aslında çocuk ile şiir arasında doğal bir ilişki vardır.Bu ilişkiyi şöyle açıklayabiliriz:Çocuk konuşmaya başlarken şiirlerde uygulanan cümle yapısına benzer bir tutum gösterir.uyaklı ve ses özelliği bakımından birbirine benzer sözcükleri kullanır.sözcüklere başka bir anlam, başka bir hava katar.Kendi iç dünyasını ve düşünme biçimini yetişkinlere göre da değişik benzetme ve mecazlarla anlatır.O da , şair gibi ,

duygularını ve düşüncelerini söylemeye çalışırken kişisel özgünlüğünü ve hayal gücünü ortaya koyar. Ayrıca şiir uyağı, durağı, iç ahengi, genellikle kısalığı ile her normal çocukta var olan ritim duygusunu besler, onun bir bakıma müzik gereksinimini de karşılar.

Daha küçük yaşlardan başlayarak çocuklara şiir dinleme, şiir okuma ve şiir üzerinde tartışa alışkanlıklarının kazandırılması yerinde olur. Böyle bir alışkanlık kazanan çocuk çok erken yaşta ulusal ve evrensel kültürün edebi ve estetik değerlerinden önemli bir bölümünü tanıma imkanını bulur; kişinin hayal ufkunun genişletici, yaratıcı gücünü artırıcı, dil varlığını zenginleştirici bir aleme adımı atmış olur.

Anaokulu çağındaki çocuklar ile ilkokulun birinci dönemine devam eden çocuklar genellikle daha çok güldürücü (mizahi) ve betimsel (tasviri) şiirlerden zevk duyarlar.

Güldürücü şiirlerde sözcük oyunlarına ve tekerlemelere yer verildiği gibi, güldürücü olay ya da kimseler anlatılır. Betimsel şiirlerde ise çoğunlukla kuşlar, ağaçlar, çiçekler ile bilinen evcil hayvanlar, doğa olayları ele alınır.

Bunların yanında çocuklar, cansız varlıkları betimleyen, canlandırıp konuşuran şiirlerden de hoşlanırlar.

Çocuklar, değişik türden şiirlerin yardımıyla kişisel yaşantılarını, gözlemlerini, duygularını zenginleştirirler.

Çocuk şiirlerinde konu, tema ve anlatım bakımından şu özelliklerin bulunması uygun olur:

Durum, olay ve düşüncelerin açık ve kısa olarak anlatılması.

Doğa, insan ve cansız varlıklarla ilgi betimlemelerin yalın olması.

Benzetmeler dışında “istiare” ve “mecaz” gibi edebi sanatlara pek az yer verilmesi.

Hayal ve duyguların çocukların yaşantılarıyla ilişkili bulunması.

Misraların kısa, cümle düzeninin doğal ve sözcüklerin anlaşılabilir nitelikleri yansıtması.

Tam ve yarım uyaklardan, ölçüden ve mısra tekrarlarından kaynaklanan bir anlatım ahenginin bulunması.

Çocuklara aile, yurt ve ulus sevgisi aşılamanın yanında onların yaşama gücünü ve sevincini geliştirici nitelikler taşıması.

Düşünce, duygu ve olayların mümkün ise bir beyitte ya da bir dörtlükte anlatılmasına özen gösterilmesi.”

99 Soruda Çocuk Edebiyatı

A. Ferhan Oğuzkan, s 108,109,110

Çocukların okuyacağı şiirlerde bulunması gereken nitelikler:

“Okutulacak yada ezberletilecek çocuk şiirlerinin seçiminde öğretmenlere çok iş düşmektedir. İyi bir öğretmenin, öğrencilerine okutacağı şiirleri seçerken , onların sınıf, yaş, ilgi ve cinsiyetlerini topluca değerlendirebilmesi gerekir. Bu konuda yapılacak bir yanlışlık onarılması güç davranış bozukluklarına neden olabilir. Örneğin dize uzunluğu ve sayısı

çocuğun düzeyinin çok çok üstünde olan bir şiiri, topluluk önünde okurken şaşırın öğrencinin içene düşeceği ruhsal sorun göz önüne alındığında konunun önemi daha iyi anlaşılacaktır. Böyle bir öğrencide şiire ve şiir okumaya karşı olumsuz bir tepki gelişebileceği gibi , topluluk önüne çıkma gibi bir fobi ile karşı karşıya kalınması söz konusu olabilir.

Bunun yanında ezberlenmesi güç bir şiirin ezberleyemeyen bir çocuğa daha o yaşlarda bir başarısızlık yaşatmak da az şey değildir. Çocuğun öz güven kazanmasında bu ve buna benzer başarısızlığın olumsuz etkileri oldukça çoktur. Bir örnek daha verilecek olursa; İstiklal Marşı ve Çanakkale Şehitleri çok güzel, çok duygulu iki şiirdir. Ancak bu şiirlerin sözcük dağarcığı ile on yaşındaki bir çocuğun sözcük dağarcığı ile nedeni örtüşebilir.

Soru Bu şiirlerde yer alan yabancı kaynaklı sözcüklerin söylenişini başarmaya bir köy okulundaki öğrencilerin altyapısı uygun mudur ?

Soru Çocuğun nefesini kullanması açısından bu şiirlerin uzun dizeleri (14 hece – 15 hece) nedeni uygundur ?

İşte bu tür soruların yanıtlarını öğretmen düşünmeli ve başka olumsuz değişkenleri de sayıya katmalıdır.

Uygulamalı Çocuk Edebiyatı, İbrahim Kıbrıs, s. 91

Şiir nasıl okunmalı ?

“Sınıfta okunan şiirlerin çocukların hayat tecrübelerine ilgi ihtiyaç ve kelime hazinelerine uygun olması gerekir. Bunun için öğretmen, şiir okumadan veya okutmadan önce şiirle o günkü olaylar arasında veya çocukların tabii tecrübeleri arasında ilişki kurmalıdır. Haftanın belli günlerinde ve belli saatlerinde şiir çalışmaları yapmak da mümkündür. Bu şiir saatlerinin verimli geçmesi için öğretmenin önceden şiirin konusu, teması, vezni ve kelimeler üzerinde bir çalışma yapması, şiirin en güzel ve etkili bir şekilde nasıl okunması gerektiği hakkında bir karara varması gerekir. Bir şiirin birkaç türlü okunabileceğini, deneme okumalarını sınıfta değil, evde veya öğretmen odasında yapmanın yerinde olacağını söylemeye lüzum yoktur.

Okunan veya okutulan şiirden çocukların ne anladıklarını öğrenmeye çalışmak, bu konuda ısrarlı sorular sormak doğru bir usul değildir. Şiirden hoşlanıp hoşlanmamak kişisel bir husustur. Öğretmen beğenileri üzerinde çocuklar arasında yersiz ve yararsız tartışmalar açmaktan da kaçınılmalıdır. Şairin kendine özgü anlatım tarzıyla veya şiirin kurallarına uyararak söylediği şeyleri çocukların tekrarlamalarını istemek, hele onlardan şiiri nesre, düz yazıya çevirmelerini istemek yanlış bir tutumdur ve çok kez faydalı da değildir. Fakat bu demek değildir ki şiirler üzerinde herhangi bir tartışma yapmasınlar, şairin ne demek istediğini anlamaya çalışmasınlar. Bütün mesele bu tür faaliyetlerin tabii bir şekilde, çocuklardan gelen sorulara ve yorumlara göre, doğması ve devam etmesidir. Hiç şüphesiz öğretmen yeri geldikçe yanlış anlamaları düzeltmeye, takılmaları gidermeye, estetik değerleri ortaya çıkarmaya çalışacaktır. Şiir okumada unutulmaması gereken başka bir husus, çocukların şiir ezberlemek için zorlanmalarının doğru olamayacağıdır. Sevilen bir şiiri

ezberlemek çocuklar için zevkli bir iştir. Bunun yanında öğretmenin “güzel” veya “değerli” diye bir şiiri çocuklara istemeye istemeye ezberletmeye uğraşması şiire karşı bir antipatinin gelişmesine yol açar. Bunun için öğretmenin sadece şiir ezberlenmesine uygun bir ortam yaratması yetiştir. Küçük gruplardan, bireylerden kısa şiirleri, beyit veya mısraları yüksek sesle birlikte okumalarını isteyen veya bir şiirin bütün sınıf tarafından koro halinde okunmasını isteyen öğretmen, şiir ezberlemeye eğilimli olan öğrenciler için uygun bir ortam yaratmış olur.”

**Yerli ve yabancı Yazarlardan Örneklerle
Çocuk Edebiyatı, A. Ferhan Oğuzkan, s. 220-
221**

Ana Sorular:

- Çocukların okuyacağı şiirlerde bulunması gereken özellikleri açıklayınız ?
- Şiirin çocuğun gelişimi açısından önemini açıklayınız ?
- Çocuğa şiir ezberletmenin ve okutmanın yararlarını açıklayınız ?
- Şiirden yararlanmanın amacını ve yöntemlerini açıklayınız ?

Kaynaklar

- 1) Yeri ve Yabancı yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı / A. Ferhan Oğuzkan, Kadioğlu Matbaası. Ankara : 1979
- 2) Örneklerle Çocuk Edebiyatı / Recep Nas. Ezgi Kitapevi, Bursa : 2002
- 3) Örneklerle Çocuk Edebiyatımız / Enver Naci Gökşen. Remzi Kitapevi. İstanbul: 1985
- 4) 99 Soruda Çocuk Edebiyatı / Yayıma Hazırlayan Mustafa Ruhi Şirin. Çocuk Vakfı Yayınları. İstanbul : 1998
- 5) Uygulamalı Çocuk Edebiyatı / İbrahim Kıbrıs. Eylül Kitap ve yayınevi. Ankara : 2000
- 6) Çocuk Edebiyatı / Tacettin Şimşek. Suna Yayınları. Ankara :2005
- 7) Çocuklar için Edebiyat / Enver Naci Gökşen. Bakış Yayınları. İstanbul: 1960
- 8) Yaratıcı Yazma Çalışmaları ve Şiir / Dr. İbrahim Kıbrıs. İlköğretmen Dergisi, Kasım 2007, sayı 13
- 9) 75 Yılda Türk Çocuk Şiiri / Prof. Dr. Cahit Kavcar. Cumhuriyet ve Çocuk, 2. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri. Yayıma Hazırlayan Prof. Dr. Bekir Onur. A.Ü. ÇOKAUM Yayınları, Ankara 1999
- 10) Fazıl Hüsni Dağlarca'nın Çocuk Şiirlerinin İmgesel Dil Becerilerine Katkısı / İbrahim Kıbrıs (Yayımlanmış Doktora Tezi) Ankara: Ekim
- 11) Çocuk Şiirleri Üzerine Bir İnceleme ve Mustafa Ruhi Şirin. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hazırlayan Beyhan Kanter. Fırat Üniversitesi, Elazığ 2003
- 12) Şair, Çocuk ve Poetik Cesaret, Mustafa Ruhi Şirin, (Yıldız Sayan Ağaç s.225-232),
- 13) Çocuğa Şiir: Poetik Cesaret Çocuk yükseltir Şairi Göklere, Mustafa Ruhi Şirin İle Konuşma. Konuşan Mevlüt Ceylan (Yıldız Sayan Ağaç s.233-240)

MALTE DAHRENDORF'UN ÇOCUK KİTAPLARINI İNCELEME MODELİ

Kitabın Adı
Yazarı

Yayınevi, Yayın Yeri, Yayın Tarihi

D) Yazar hakkında bilgi

II) Kitap hakkında bilgi

- a) Okuma ilgisi
- b) Beklentiler
- c) İlişkilendirme
- d) Deneyim kazanma ve öğrenme

II) Öğretimle ilgili dikkat edilmesi gereken noktalar

IV) Öğretimde yararlanma olanakları

- a) Metnin okunması
- b) Metin Üzerinde çalışma
- c) İlişki kurma ve transfer
- d) Yaratıcı çalışmalar

Açıklama

Bir: Malte Dahrendorf'un çocuk kitapları inceleme modeli için Doç.Dr. Selahattin Dilidüzgün'ün "İletişim Odaklı Türkçe Derslerinde Çocuk Kitapları" kitabının "UYGULAMA ÇALIŞMALARI" bölümünde yer alan model tanıtımı ve uygulama örnekleri incelenecek (sayfa 51-82)

İki: Ders için ödev olarak incelecek kitaplar konusunda kitapların yazarları ve gerekli olması durumunda çizerleriyle iletişim kurulacak.

İÇERİK AÇISINDAN ÇOCUK ve İLKGENÇLİK KİTAPLARINI İNCELEME KILAVUZU

- Kitabın adı** :
- Yazarı** :
- Çizeri** :
- Yayınevi** :
- Yayın tarihi** :
- Baskı sayısı** :
- Yazarın özgeçmişi** : (Özet Bilgi)
- Türü** :
- Kitabın tema'sı** : (Tema açık seçik mi ? Düşünce ve görüşlere vurgu belirli mi ?)
- Kitabın planı** : (Eserin yapısı ve iç dengesi kurulmuş mu ?)
- Kitabın konusu** : (Konuyu yapılandıran olay ve çatışma, kişi-kahraman çatışması, merak duygusu, resimlerin konuya uygunluğu vb.)
(Konuyu zayıflatan öğeleri içeriyor mu ?) (Hikaye ve masal kitabı ise her metin ayrıca incelenecek.)
- Kitabın iletisi** : (Kitabın iletisinin okura uygunluğunun sınama ölçütleri çerçevesinde açıklanması) (Her hikaye veya masalın iletisi belirtilecek.)
- Tipler-kahramanlar** : (Kahramanlar inandırıcı mı ? Okurun özdeşim kurmasına uygun mu ?)
- Dil ve anlatım** : (Anlatımı yalın mı, içtenlik ögesine göre mi ?) (Dil ve anlatımı sınama ölçütlerine uygun mu ?)
- Kitabın amaçladığı yaş düzeyi** :
- İlkgençlik kitabı ise** : (Zıtlıklar ve çatışmalar ilkgençlik dönemi deneyimlerine uygun mu ? – Güçlü, inanılır bir konu ve kolay tahmin edilemeyen bir sonucu var mı ? – Tema ilkgençlik çağına yönelik mi ? Kahraman ve karakterler ilkgençlik evresinde mi ? Dil, ilkgençlik dönemi dil dizgesine göre mi ?)

Çocuk gerçekliğine uygunluğu

: (Çocuğun yaşı, algı düzeyi, dil gelişimi, ilgi ve meraklarına ve çocuğun kendi gerçeğine uygunluğu) (Eserin çocuk gerçekliğine uygunluğunun sınanması)
(Çocuk bakışına uygun mu ? Yazar, çizer, çocuk gözüyle bakmayı ve görmeyi başarabilmiş mi ?)

Çocuğa göre'liği

: (Yaş grubunun algısına uygun mu – hangi yaş düzeyine uygun- Okuma düzeyine katkı sağlayıcı mı, okuma isteği uyandırabilecek nitelikte mi ?) (Okuma ilgisi ve beklentileri karşılayabilecek düzeyde mi ?)

Kitabın yaklaşımı

: (Gerçekçi mi , otoriter mi, antiotoriter mi, eğitici gerçekçi mi, eleştirel gerçekçi mi, biçimsel – otoriter- gerçekçi mi, sanatsal gerçekçi mi sorun odaklı mı?)

Edebiyat, sanat ve estetik değeri

:

Çocuk ve ilköğretim : (Okuma kültürüne,kitaplara, eleştirel okumaya, edebiyata ve edebiyatın amacı sanata yönelmeye katkısı)
ve işlevine uygunluğu

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Çocuğun dil gelişimine etkisi :

Çocuğun bilişsel gelişimine etkisi :

Çocuğun kişilik gelişimine etkisi :

Çocuğun sosyal - toplumsal gelişimine etkisi :

Açıklama:

Bir İçerik açısından çocuk ve ilköğretim kitaplarını inceleme çizelgesinin açılımı için **2,5,6,7,8,9** ve **10** numaralı **Çocuk Edebiyatı Ders Notları**'nı inceleyiniz.

- İki** Prof. Dr. **Sedat Sever**'in “**Çocuk ve Edebiyat**” kitabının **II. ve III.** bölümlerini okuyunuz ve değerlendiriniz.
- Üç** Prof. Dr. **Selahattin Dilidüzgün**'ün “**İletişim Odaklı Türkçe Derslerinde Çocuk Kitapları**”nın **Uygulama Çalışmaları** (sayfa 51-82) bölümünü okuyunuz ve **Malte Dahrendorf**'un çocuk kitaplarını inceleme yaklaşımından yararlanınız.
- Dört** İkinci dönem ödevlerinin son teslim tarihi **dönem sonu sınav tarihidir.**
- Beş** Birinci ve ikinci ödevin dönem sonu sınavına katkı payı yüzde **10**'dur.
- Altı** Bu inceleme kılavuzu, ders notları çerçevesi dikkate alınarak **Mustafa Ruhi Şirin** tarafından hazırlanmıştır.

Mustafa Ruhi Şirin
Çocuk Edebiyatı
Öğretim Görevlisi